

Příčiny kriminálního chování chlapců ve Výchovném ústavu Střilky

Tereza Králová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza Králová**

Osobní číslo: **H15424**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Příčiny kriminálního chování u chlapců ve Výchovném ústavu
Střílky**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální patologie, sociální pedagogiky a ochranné výchovy.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 9788024727813.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. Praha: Triton, 2015. ISBN 9788073878603.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073678258.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Blašíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

22. listopadu 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.4.2018

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá příčinami kriminálního chování u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky. Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol, přičemž se první kapitola věnuje sociálním deviacím a jejich teoriím. Druhá kapitola rozebírá pojem kriminální chování a faktory kriminálního chování. Poslední, třetí část bakalářské práce se věnuje ochranné a ústavní výchově, výchovným opatřením a také Výchovnému ústavu ve Střílkách. Praktická část se pomocí kvalitativního výzkumu zabývá tím, jaké příčiny kriminálního chování můžeme spatřovat u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky.

Klíčová slova: kriminální chování, výchovný ústav, ústavní výchova, trestná činnost, výchovná opatření.

ABSTRACT

The Bachelor these deals with the causes of criminal behavior of boys in the Youth detentiton centre in Střílky. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter deals with social devitaions and their theories. The second chapter discusses the concept of criminal behavior and the factors of criminal behavior. The last, third part of the bachelor's these deals with protective and institutional education, educational measures and also with the Youth Detention Centre in Střílky. The practical part of the qualitative research focuses about the causes of criminal behavior in boys in the Youth Detention in Střílky.

Keywords: criminal behavior, Youth Detention Centre, protective education, institutional education, crime, educational measures.

Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Lucii Blašíkové za její trpělivost, odborné vedení mé bakalářské práce a za poskytnuté cenné rady.

Dále bych tímto chtěla poděkovat Výchovnému ústavu ve Střílkách za možnost spolupráce, zejména pí. etopedce za její ochotu a cenné rady, které jsem využila při psaní bakalářské práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mé rodině a příteli za jejich podporu a pomoc při studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ DEVIACE	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU SOCIÁLNÍ DEVIACE	11
1.2 DEFINICE SOCIÁLNÍ DEVIACE ZE SOCIOLOGICKÉHO HLEDISKA.....	11
1.3 TEORIE SOCIÁLNÍCH DEVIACÍ	12
2 KRIMINÁLNÍ CHOVÁNÍ	21
2.1 VYMEZENÍ POJMU ZÁKLADNÍCH POJMŮ	21
2.2 FAKTORY KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ.....	22
1) Biologické faktory.....	22
2) Psychické faktory	23
3) Sociální faktory	23
3 OCHRANNÁ A ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A VÝCHOVNÝ ÚSTAV STŘÍLKY	28
3.1 INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA	28
3.2 VÝCHOVNÝ ÚSTAV VE STŘÍLKÁCH.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 METODOLOGIE	35
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	35
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
4.3 STRATEGIE VÝZKUMU	36
4.4 METODA SBĚRU DAT	36
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
4.6 REALIZACE VÝZKUMU	37
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	39
5.1 SPADLA KLEC	39
5.2 KDE JE MÁLO ÚSMĚVU, TAM JE MÁLO ÚSPĚCHU	41
5.3 UŽ NEJDE VRÁTIT ČAS	43
5.4 ADRESA- „PASTÁK“	43
5.5 NADĚJE UMÍRÁ JAKO POSLEDNÍ	44
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	46
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Ne každý jedinec má to štěstí narodit se a vyrůstat v láskyplném prostředí, které mu nabízí vše, co je potřeba k tomu, aby se z něj stal správný člověk. K tomu, aby se z dítěte stal šťastný, sebevědomý člověk se ctí pro morální hodnoty je nutno nastavit vhodnou cestu ve výchově. Právě výchova stojí mnohdy za projevy kriminálního chování mládeže, se kterými se v dnešní společnosti setkáváme stále častěji. Kriminální chování neznamena jen „úniky“ v chování jedince hraničící s absencí morálních zásad, ale projevuje se i trestnými činy, proviněními podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Právě trestná činnost je ústředním tématem výzkumu bakalářské práce, která se zabývá příčinami kriminálního chování u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky. Důvodem pro zvolení tohoto tématu je snaha o rozkrytí často velmi složitých životních cest chlapců z Výchovného ústavu ve Střílkách a pochopení skutečností vedoucí k projevům kriminálního chování.

V teoretické části první kapitoly je vymezen pojem sociální deviace a přístupy založené na normativním či relativistickém přístupu, dále kapitola rozpracovává nejvýznamnější teorie sociálních deviací. Druhá kapitola pojednává o samotné definici pojmu kriminální chování a rozpracovává i související pojmy jako je delikvence či delikventní chování. V kapitole se dále dozvíme o faktorech, které mohou mít vliv na projevy kriminálního chování jedinců. Poslední kapitola teoretické části je věnována institucionální výchově, tedy ústavní a ochranné výchově a také představuje Výchovný ústav ve Střílkách.

Praktická část bakalářské práce je věnována výzkumnému šetření, ve kterém usilujeme o propojení teorie a praxe v souladu s teoretickou částí práce. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jaké důvody vedou chlapce ve Výchovném ústavu Střílky k páchaní trestné činnosti. Budeme zde analyzovat zejména příčiny, které chlapce ke kriminálnímu chování vedly, také se zaměříme na jejich rodinné vazby a celkově se pokusíme rozkrýt životní příběh chlapců. K tomu, abychom se dostali k zjištění potřebných informací pro náš kvalitativní výzkum jsme zvolili hloubkové polostrukturované rozhovory s chlapci ve Výchovném ústavu ve Střílkách. Získaná data z rozhovorů a z dokumentací jsme zanalyzovali pomocí otevřeného kódování.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ DEVIACE

V první kapitole bakalářské práce se zabýváme podstatným tématem, a to sociálními deviacemi, které je nezbytně nutné uvést a vysvětlit pro chápání souvislostí mezi nimi a kriminálním chováním.

1.1 Vymezení pojmu sociální deviace

V rámci sociální patologie je nutno věnovat pozornost sociální deviaci. V obecném pojetí je deviace „chápána jako jakákoli odchylka od normální struktury či funkce a může se vyskytovat u kteréhokoliv jevu v přírodě nebo společnosti“ (Hrčka, 2011, s. 35). Sociální deviaci vysvětluje i Ondrejko (2009, s. 12) jako pod stupeň chování sociálního charakteru a termín, který definuje odlišnosti a rozdíly od stanoveného, standardizovaného a institucionálního chování. Toto žádoucí chování předepisuje sociální norma, která je platná v určité společnosti, skupině či v sociálním útvaru (Ondrejko, 2009, s. 12). Obecně tedy můžeme tvrdit, že sociální deviace mají význam v sociálních interakcích a vztazích (Hrčka, 2001, s. 12).

S deviacemi jako problémem se můžeme setkávat ve všech společnostech. V každé společnosti nalezneme jedince, jehož chování připadá druhým členům deviantní anebo svým chováním působí problémy. Lidé, kteří takovéto chování vykazují se se od ostatních odlišují řadou psychologických, somatických a sociálních faktorů, také vlivem kultury společnosti, kam mohou spadat normy, zvyky či tradice společnosti a prostředí v tom nejširším slova smyslu.

Ze sociologického hlediska rozlišujeme dva druhy sociální deviace a to: koncepce založené na normativním přístupu a koncepce založené na relativistickém pohledu.

1.2 Definice sociální deviace ze sociologického hlediska

Koncepce založené na normativním přístupu

Normativní pohled na sociální deviace můžeme zařadit historicky dále než koncepci založenou na relativistickém pohledu. Koncepce normativního přístupu se zaměřuje na jedince, kteří jakýmkoliv způsobem vyčnívají ze společnosti, porušují dané sociální normy společnosti. Z výše zmíněného textu vyplývá, že normativní přístup k sociálním deviacím staví na

sociálních normách¹, které stanovují pravidla a podle nichž jedinci v průběhu života směřují k předpověditelným vzorům. Právě chování, které se vymyká předem stanoveným normám, označujeme jako deviantní. Do podmínek, podle kterých můžeme hovořit o sociální deviaci, patří např. opakovatelnost (z hlediska času a území), hromadnost (z hlediska výskytu v populaci), sociální závažnost pro společnost či danou kulturu a také podobnost příčin, podle nichž lze analyzovat etiologii jevu (Munková, 2001, s.13).

Koncepce založené na relativistickém přístupu

Koncepce relativistického přístupu čerpají z úvah, že základním prvkem sociálního života ve společnosti je rozmanitost, tedy diverzita (Munková, 2001, s.15). Teorie přijímají i fakt, který zdůrazňuje odlišnosti norem či vzorů chování v moderní společnosti. Dle tohoto modelu jsou od sebe jedinci ve společenském životě odlišní, a proto není možné vytvořit normu, která by stanovovala pravidla pro všechny stejně bez toho, aniž by kooperovala s lidskou rozmanitostí, jelikož lidský vývoj se vlivem okolí mění a transformuje. Nutno zmínit, že je důležité rozlišovat i situace, ve kterých se jedinec nachází. V každé situaci totiž předpokládáme jiné chování a reakce, a proto, a ne vždy musí být vyhodnoceny jako deviantní. „Tento pohled se někdy nazývá relativistický, protože vidí osoby nebo jejich chování jako deviantní pouze ve vztahu ke způsobu, jak na ně reagují ostatní“ (Munková, 2001, s. 16). Relativistická norma tedy zjednodušeně říká, že co nebo kdo je deviantní, záleží na tom, jakého respondenta se tážeme (Munková, 2001, s. 17).

1.3 Teorie sociálních deviací

Teorie sociálních deviací z historického pohledu můžeme zasadit do období konce minulého století, avšak mnozí autoři z řad sociologů se nedokáží shodnout, která škola sociologického učení znamenala počátek sociologie deviace. V některých z publikací zabývajících se sociologicko-historickým exkurzem můžeme nalézt rok 1885, přičemž je za zakladatele považován Emil Durkheim, protože právě v tento rok publikoval knihu „Pravidla sociologické metody“. Jakýmsi zárodkem pro teorie sociálních deviací může být považována i Chicagská škola, která se zabývala sociologií města a kriminologií. Důležitý milník, který je spojován

---

¹ Sociální norma= ideje, které regulují společenské vztahy tím, že na základě sociálních hodnot preskripují určité způsoby chování společenských subjektů v různých sociálních útvarech (Petrušek, 1996, s. 311).

se sociální patologií a který dal základ teorii sociálních deviací zavedl Herbert Spencer. Tento britský sociolog ve druhé polovině 19. století hledal souvislosti a srovnání mezi vývojem biologických organismů a vývojem společnosti. Jeho odkaz se stal motivací a inspirací pro jiné autory z řad amerických sociologů. V tehdejší době se v Americe lidé potýkali s imigrací, která souvisela s mnohými konflikty ze strany původního obyvatelstva. V důsledku toho docházelo ke konfliktům, které pramenily z neporozumění si, z neznalosti odlišné kultury, jejich zvyků a tradic. Této ne příliš pozitivní situace se lidé obávali, a proto se stále více stupňovala obava ze změny fungování Ameriky. Imigranti byli často zaškatulkováni jako alkoholici, přenašeči pohlavních chorob, duševně nemocní anebo jako kriminálníci. Podle vzoru a myšlenek Herberta Spencera se sociologové z první generace snažili nalézt souvislost mezi patologií v medicíně a ve společnosti. Tito sociologové si kladli za cíl eliminovat sociální choroby týkající se jejich státu. Při hledání prostředků, které by napomáhaly k řešení problému přišli, sociologové s domněnkou, že příčinou problémů jsou nedostatečně adaptovaní a slabí jedinci. Mezi představitele, kteří tento názor propagovali, patří E. A. Rosse a A. Small. Podle nich stojí základ deviantního chování v lidské duši a psychice jedince. Na přelomu 19. a 20. století dominovaly jednofaktorové teorie, které postupem času vystřídaly multifaktorové teorie.

Tyto multifaktorové teorie předpokládají, že deviantní chování je výsledkem působení řady faktorů. Obecně tyto teorie můžeme rozdělit do tří proudů a to: biologické, psychologické a sociologické (Hroncová, Kraus a kol., 2010, s. 9-14).

1) Biologické teorie

Biologické teorie se řadí mezi nejstarší teorie sociálních deviací. „Teorie představuje myšlenku, že se deviantní chování projevuje na základě dědičné predispozice²“ (Hroncová, Kraus a kol., 2010, s. 14). Charakter dle přístupu biologické teorie určují i tělesné znaky, např. výraz tváře a tvar hlavy. Zjednodušeně lze v kontextu biologické teorie říci, že deviantního člověka můžeme poznat dle abnormálních tělesných znaků. „Deviace je proto důsledkem biologické determinace, která způsobuje, že osoby kupř. s určitou fyzickou konstitucí, chybným genetickým zápisem či díky přítomnosti nebo absenci chemických látek v lidském těle se primárně budou chovat odlišně od „normálního“ zdravého okolí“ (Komenda, 1999,

---

² Predispozice= vrozená nebo získaná náchylnost, sklon (Slovník cizích slov, online)

s. 79). Teorie tedy popírá vliv výchovy a sociálního prostředí či působení biologické podstaty na jedince. Biologická teorie se zaměřuje na studium kriminálního chování, ale také se zabývá analýzou zločinu. Mezi nejznámější představitelé této teorie jsou považováni jména jako Cesare Lombroso, Enrico Ferri či Raffael Garofalo.

Za největšího průkopníka biologické teorie je však považován italský lékař Cesar Lombroso. Lombroso, jehož původní orientace na soudní lékařství a hygienu se později výrazně profitovala psychiatricky a antropologicky, byl teoreticky ovlivněn především francouzským pozitivistou A. Comtem, anglickým přírodovědцем Ch. Darwinem a také německým materialistou K. Marxem. Cesar Lombroso je znám pro své tvrzení, že ve společnosti můžeme nalézt tzv. „rozené zločince, občasné zločince, zločince z vášně, morální imbecily či kriminální epileptiky“ (Komenda, 1999, s. 81). Svou pozornost Lombroso směřoval ke studiu vězňů. Při své práci „Zločinný člověk“, ve které vězně analyzoval, formuloval tezi, že existuje určitý typ „rodilého zločince“. „Ten se podle něj odlišuje od ostatních typickými stigmaty a fyziologickými znaky“ (Hroncová, Kraus a kol., 2010, s. 15). Lombroso spatřoval souvislost mezi zločinným chováním a lebku, přesněji se tedy zabýval poměřováním lebky, na jejímž základě identifikoval typ zločince. Později byla Lombrosova teorie zamítnuta jako nevědecká.

„Za neméně významnou a důležitou postavu pro multifaktorovou, sociální deviaci, která je definována jako kombinace individuálních biologických faktorů i vlivů vnějšího prostředí, je označován Enrico Ferri“ (Hroncová, Kraus a kol., 2010, s. 16). Tento Lombrosův žák a italský vědec zastával názor, že se na kriminálním chování nepodílí jen jedincův zevnějšek, tedy tělesný vzhled, ale kombinace více faktorů. Klasifikoval je do tří skupin: 1) antropologické faktory - mezi ně zařadil pachatelův věk, pohlaví, zaměstnání, výchova, duševní stavba těla, 2) mezi fyzické faktory řadil etnikum, podnebí, úrodnost půdy, počet srážek, roční teploty aj. 3) do sociálních faktorů ovlivňujících zločin zařadil růst a úbytek obyvatelstva, migraci, veřejné mínění, zvyky, náboženství, politické a právní normy, ekonomické podmínky (Komenda, 1999, s. 81). Ferri zastával názor, že delikventní a kriminální jednání a chování je výsledkem ovlivňování se jak vrozených, tak příležitostných podnětů.

Sociolog Raffael Garofalo, který je často považován za „otce kriminologie“ souhlasil s myšlenkami Lambrosa, ale současně navrhoval teorii, že důležitým faktorem, který má vliv na kriminální jednání je psychologický předpoklad.

Vězeňský lékař Charles Buckman Goring se zaměřil na spojitost mezi zločinností a inteligencí. Goring tvrdil, že člověk s nižším IQ má větší tendenci a sklony k tomu být deviantní. Zabýval se tím natolik, že prováděl výzkum v léčebnách pro chorobomyslné, tedy v dnešních psychiatrických léčebnách. Také prováděl analýzu ve věznicích. Sesbírané výsledky ho přiměly a utvrdili v tom, že inteligenční kvocient opravdu sehrává svou roli v deviantním chování. Goring svou prací sice vyvrátil dosud populární Lombrosovu představu o rozeném zločinci, ale k menší oblíbenosti biologicky orientovaných teorií delikventního jednání tento fakt nevedl.

V první polovině 20. století se autoři začali hlouběji věnovat stavbě těla a zkoumání, zda i tělesná konstituce souvisí s předpokladem deviantního jednání. Tuto myšlenku rozpracoval např. Ernst Kretschmer v roce 1921, který dával dohromady právě typy stavby těl s jednotlivými charakterovými vlastnostmi. Kretschmerova teorie je tedy založena na přesvědčení, že temperament ovlivňuje typ těla a také může souviset s psychickými poruchami. Na základě zhodnocení souboru všech zděděných tělesných a duševních vlastností jedinců dospěl ke třem základním typům (Komenda, 1999. s. 85). Kretschmer typy pojmenoval následně:

- 1) astenický typ - má štíhlou a vytáhlou postavu, úzká ramena a boky, často dlouhé končetiny. Jeho temperament je vykládan jako tzv. schizotym-uzavřený, s chladnou myslí, jedinec je složité povahy.
- 2) pyknický typ - podsaditá postava, sklony k tloušťce, kratší končetiny, široký obličej a krk. Temperament pyknického typu je nazýván jako cyklothym- družná a otevřená povaha, jedinec je srdečný, dobromyslný.
- 3) atletický typ - typickým rysem jsou široká ramena, relativně štíhlé nohy, robustní a svalnatá postava. Temperament Kretschmer nazval jako viskózní- jedná se o klidné jedince flegmatické povahy.
- 4) dysplastický typ - tento typ přiřadil k ostatním Kretschmer až později, je to tzv. neurčitý typ člověka, který nemá vyhraněnou somatickou konstituci.

„Těmto typům Kretschmer přiřadil určité psychické vlastnosti včetně tendence páchat určité trestné činy“ (Komenda, 1999. s. 85).

Za nejznámějším příkladem biologické snahy o aplikaci typologií na studium deviantního jednání můžeme označit Sheldonovu klasifikaci lidských typů. Sheldon při své analýze využil

metodu fotografování těl studentů, a to jak zepředu, zezadu, ale i ze stran. Díky pořízeným snímkům rozdělil jedince do tří skupin a k nim přiřadil i jejich temperament. První skupina byli studenti tzv. endomorfní, jejichž stavba těla byla charakteristická mělkostí a oblostí tvarů. Těmto studentům přisuzoval povahové rysy jako je klidnost a společenskost. Druhou skupinu nazval jako skupina mezomorfní, pro které je charakteristická muskulární a svalnatá postava. Vlastnosti těchto osob má být dle Krestschmera dominantnost, energičnost a agrese. Právě tyto lidé mají k páchání protiprávního jednání ty nejlepší předpoklady. Poslední skupina je ektomorfní, pro kterou je charakteristická křehkost a lineárnost tvarů a jejichž charakteristické vlastnosti jsou uzavřenost, plachost a citlivost. Krestschmerova teorie bývá označována za nevěrohodnou, jelikož jak sám Sheldon uznává, vlastnictví mezomorfní konstituce ještě není dostatečnou zárukou delikvence, protože tu může ovlivňovat celá řada dalších faktorů (velikost nosu, vada řeči, sluchu, chůze, barva vlasů), kdy v podstatě každá viditelná charakteristika může významným způsobem ovlivňovat jednání individua (Komena, 1999. s. 87).

2) Psychologické teorie

„Jsou to teorie, které se snaží zjistit určité znaky, které jsou společné jedincům jednajícím deviantně, při zkoumání jejich vlastností“ (Hrčka, 2001, s. 162-163). Z definice vychází, že se teorie zabývají vlastnostmi jedince. Psychologické teorie vychází z psychiatrie anebo z psychoanalytické a behavioristické tradice. Základním zdrojem, o kterou se psychologické teorie opírají, je psychoanalytická koncepce vycházející z učení lékaře a psychologa Sigmunda Freuda. Přestože se Freud nekonformním a deviantním chováním zabýval jen okrajově, ba dokonce zprostředkovaně, tvrdil, že se naše zkušenosti z raného dětství mohou promítnout v dospělosti. „Problémy v dětství mohou např. souviset s emoční deprivací nebo nezaplněnou potřebou jistoty a bezpečí“ (Mühlpachr In Hronvová, Kraus a kol., 2007, s. 16 - 18). Pokud tedy bylo s dítětem nevhodně zacházeno, může poté jedinec v průběhu života reagovat na přicházející podněty deviantním chováním, jelikož se mu připomenou situace z dětství. Za důležité se zde kladou především dobré rodinné vazby, a to především s rodiči. Pokud dítě naváže s rodiči správný vztah a důvěru, je možné zabránit pozdějším konfliktům ve vztahu k ostatním pramenícím z dětství. „Pozornost je věnována i prostředí a situacím, jelikož psychologické teorie se zabývají i otázkou vlivu osobnostních faktorů a zkoumají vztah mezi různými druhy duševních poruch a deviací či kriminalitou“ (Fišer, Škoda, 2009, s. 16). Z Freudových myšlenek ve vztahu k cílům psychoanalýzy je za důležité považováno zjištění, že život člověka má často velmi proměnlivý charakter měnící se během jedincova

života podle prožívání různých situací. Situace, jež prožíváme, mohou eliminovat či zcela odbourat naše jednání, díky němuž se jedinec se situací lépe vyrovnává. Z těchto Freudových myšlenkových milníků vyplývá teorie zabývající se studiem lidského svědomí. Pokud si jedinec neuvědomuje svá provinění či si ho není schopen uvědomit, jeho svědomí je zřejmě slabé a výsledkem jeho neovladatelného chování je deviace. Deviace v tomto případě může přerůst až k závažným proviněním. Pokud je ale člověk vybaven silně rozvinutým svědomím, není pro něj těžké uvědomit si závažnost jeho chování. Jedincům s takovým modelem svědomím se pak vyhýbá deviace anebo nevhodné jednání a chování.

Do konceptu dalších psychologických teorií patří i tzv. Eysenckův model. Hans Jürgen Eysenck byl německý psycholog, který se ve své studii zabýval osobností člověka. Jeho teorie popisovala kauzalitu mezi snahou dosáhnout uspokojení a následně za ni přijmout odměnu anebo naopak za pomoci trestů, které jsou sankcionovány za určité jedincovo jednání. Eysenck byl průkopníkem myšlenky, že svědomí je tvořeno již během vrůstání, tedy socializaci jedince do společnosti. Jedinec je tedy schopen usoudit a regulovat své chování na základě znalosti o tom, co je špatné, tedy za co jsou přijímány tresty anebo naopak odměny. H. J. Eysenck také zpracoval dvě typologie, které umožňují analyzovat strukturu osobnosti. Jednotlivce Eysenck rozděluje na osobnosti emocionálně stabilní a nestabilní extraverty a na emocionálně stabilní nebo nestabilní introverty. Osobnost introvertů popisuje spíše jako pesimisticky laděné jedince, často velmi úzkostlivé. Extraverti jsou dle Eysencka impulzivní se sklony k agresivitě a z toho vyplývá, že jsou častěji označováni jako deviantní, jelikož se hůře přizpůsobují či nedokáží přijmout platné a trvalé sociální normy. Důležitou prací v rámci psychologických teorií je také studie J. H. Eynsecka, ve které se autor zabývá analýzou jedinců dle psychoticismu, faktoru inteligence a neuroticismu, přičemž právě tyto faktory jsou spojovány s antisociálním a deviantním chováním.

3) Sociologické teorie

Sociologické přístupy zdůrazňují v souvislosti se sociálně deviantním jednáním rozhodující vliv společnosti (Hroncová, Kraus a kol., 2010, s. 18).

a) Teorie sociální anomie

Představitelem teorie sociální anomie je francouzský sociolog Emil Durkheim. Cílem Durkheima a jeho žáků bylo „konstruovat sociologii jako skutečnou vědu, která by byla „očišťena“ od vši spekulativní filozofie a metafyziky“ (Komenda, 1999, s. 149). Anomie je slovo pocházející z řečtiny. Do běžného jazyka lze slovo přeložit jako „stav bezzákonnosti, či

stav, ve kterém chybí právní předpisy“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 82). Durkheim v teorii anomie tedy vychází z předpokladu, že lidská společnost funguje na základě platného normativního řádu. Durkheim chápal anomii jako „souhrnné označení pro stav následující po náhlých sociálních změnách, v jejichž důsledku se mezi lidmi šíří pocity neuspokojení a vzájemné konflikty“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 84).

Pokud tedy ve společnosti nefungují přijatá a předpokládaná pravidla, je pravděpodobné, že se společnost stane problematickou, nebude umět regulovat své chování a vytratí se soudržnost a pospolitost jedinců žijících v ní. Anomie tedy vykresluje stav jakéhosi rozpadu referenčních skupin, zmatenosti a nejistoty, které mohou vést k změnám v životních standardech jedinců. Jako příklad anomických stavů lze uvést světovou hospodářskou krizi mezi léty 1923-1933, ale také politický převrat, který se odehrál v Československu v roce 1989.

b) Teorie sociální dezorganizace

Tato teorie je spojována s působením Chicagské školy. Chicagská škola se v rámci svého působení zabývala sociální ekologií města. „Sociální dezorganizace je však pojem, jež můžeme chápat jako proces rozkladu sociálního pořádku i jeho výsledek“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 92). Mezi nejznámější představitele teorie sociální dezorganizace patří především Florian Znaniecki či Robert E. Park. Tito sociologové přišli s myšlenkou, že v rámci střetávání se odlišných kultur dochází ke konfliktů, při kterých jedinci ztrácí sociální kontrolu³. S touto teorií přišli v době industrializace, kdy byl patrný příliv přistěhovalců. V okamžiku, kdy je narušena sociální kontrola může, v konečném důsledku dojít až k deviantnímu jednání.

V rámci teorie tzv. koncentrických zón, kterou lze také zařadit do teorie sociální dezorganizace, se rozvíjí vztah mezi ekologií města a sociálními deviacemi. „Teorie rozpracovává tzv. přirozené oblasti kriminality, které díky dysfunkčním sociálním institucím, procesu sociální dezorganizace a oslabené sociální kontrole podporují delikventní životní dráhy obyvatel“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 94). Sociolog Ernest W. Burgess, který se ekologií města

---

³ Sociální kontrola= souhrn mechanismů. Strategií a nástrojů regulujících chování ve společnosti, který zajišťuje řád společnosti jak v dobách její stability, tak v jejích proměnách (Urban, 2006, s. 263).

a sociálními deviacemi zabýval, řadil mezi rizikové faktory, které ovlivňují výskyt deviací a deviantních forem chování např:

- rychlé změny ve strukturách průmyslu,
- zvýšenou prostorovou mobilitu,
- rezidenční nestabilitu,
- zchátralost budov a bytů,
- imigraci,
- nezaměstnanost,
- chudobu,
- kulturní rozmanitost (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 94).

c) Subkulturní teorie

Subkulturní teorie se zabývají snahou o rozklíčování diverzity interakce probíhající mezi jednáním a chováním jedince a jeho společenskou vrstvou. Subkultura je zde vnímána jako menšinová společnost jedinců, kteří se svým životním stylem či vyznáváním jiných hodnot a norem odlišují od většinové společnosti. Dle spisovatele Alberta Cohena kultura vzniká tak, že se určitá skupina lidí sdílející stejné potřeby a zájmy cítí být utlačována skupinou dominantní (Hrčka, 2001, s. 195-198). A. Cohen se zabýval studiem delikvence mládeže, přičemž se snažil zjistit hlavní příčiny negativních střetů mezi delikventní mládeží a dominantní skupinou.

d) Teorie sociální kontroly

Tato teorie přichází s tezí, že na jedince působí sociální kontrola, díky které jsou nuceni ve společnosti dodržovat pravidla a dané normy. Na druhou stranu teorie vyzdvihuje to, že pro některé je lákavé porušovat předem platné normy a pravidla, a také to někteří dělají. Teorie sociální kontroly si tedy neklade přirozenou otázku: „Proč to lidé dělají?“, ale zabývá se otázkou: „Proč to lidé nedělají?“. Důvodem, proč se lidé nedopouštějí deviantního jednání, je podle této teorie existence právě oné sociální kontroly.

e) Etiketizační teorie

Často se u řady autorů můžeme setkat i s označeními jako teorie stigmatizace či teorie značkování. Mnohé publikace zabývající se sociologií a sociálními teoriemi zase operují s názvem labeling, což je v překladu teorie nálepkování. Podstata etiketizační teorie tkví v tom,

že se nezabývá jednáním a chováním deviantního jedince, ale příčinami, proč je deviant takto označován. Jinými slovy lze říci, že teorie značkování se nezabývá kriminalitou, ale procesem kriminalizace. Za zakladatele této teorie je považován George Herbert Mead a Herbert Blumer. Tento přístup vychází z toho, že určité chování jedince nemusí být nutně deviantní, ale stává se ním, jakmile ho společnost za deviantní označí. Nálepky či označení, podle kterých se lidé stávají deviantními, „rozdávají“ osoby, které jsou pro danou společnost jakousi morální autoritou. Urban (2012) za tyto osoby považuje např. policisty, pedagogy, soudce, etnické většiny, osoby s množstvím životních zkušeností, bohaté jedince atd. Etiketizační teorie se setkává i s tím, že ji mnozí autoři nepovažují za teorii. Jedním z důvodů je fakt, že se nezabývá příčinami vzniku deviace, ale zabývá se tím, co se stane ve fázi, kdy je jedinec jako deviant označen nebo kdy se jako deviantní projeví.

Kapitola pojednávala o sociálních deviacích a z nichž vycházejících teorií. Teorie jsou chápány jako prostředek pro snadnější pochopení a orientování se v možných hlubších příčinách toho, proč se jedinec ke kriminálnímu chování uchyluje.

2 KRIMINÁLNÍ CHOVÁNÍ

Ve druhé kapitole představíme a charakterizujeme pojmy, které jsou spojeny s problematikou kriminálního chování. Také se budeme zabývat faktory ovlivňující kriminální chování, které můžeme nalézt právě u zvolené cílové skupiny, kterými jsou v kontextu práce chlapci z Výchovného ústavu Střílky.

2.1 Vymezení pojmu základních pojmů

V kontextu bakalářské práce se zabýváme kriminálním chováním u mladistvých chlapců, kteří se kvůli svému jednání dostali do výchovného ústavu. Je tedy nasnadě, abychom si pojem kriminální chování vysvětlili. Vágnerová (2004, s. 805) uvádí, že: „Kriminální chování a také delikvenci můžeme označit jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností a odchylku od společenské normy, kterou lze definovat jako neschopnost plnit základní požadavky a očekávání společnost“. Dle Moravcové (2015) si můžeme pod pojmem kriminální chování představit zejména jednání, které je nekonformní, negativně vybočuje z norem, čímž porušuje zavedená společenská a školní pravidla (Moravcová, Podaná, Buriánek a kolektiv, 2015, s. 46). „Kriminální chování lze také definovat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností“ (Vágnerová, Psychopatologie pro pomáhající profese, 2004, s. 98).

V souvislosti s kriminálním chováním je nutno vymezit i pojem delikvence či delikventní chování, které s ním úzce souvisí. Delikvence je pojem označující jednání, které je v rozporu se zákonem. Jako delikventní jednání lze označovat činy, při kterých dochází k porušování nastavených sociálních norem společnosti. Zároveň můžeme do delikvence zařadit i činy, které nejsou kvalifikovány jako trestné, nýbrž jako přestupky, ale také činy, které jsou spáchány osobami mladších patnácti let. S delikvencí mládeže je spojován pojem juvenilní delikvence, která se zabývá kriminalitou mládeže ve věku od 15 do 18 let.

Mezi další důležité pojmy vztahující se ke kriminálnímu chování patří také pojem prekriminální chování, kterým se označují tzv. činy jinak trestné. Těchto činů se dopouštějí děti, které ještě nejsou trestně odpovědné, tj. do 15 let (Zoubková, 2002, s. 11).

2.2 Faktory kriminálního chování

V podkapitole se pokusíme nastínit příčiny, které mnohdy vedou mládež k projevům kriminálního chování. Jsou to faktory vzájemně se ovlivňující a tvořící multifaktoriální⁴ konstrukt. Faktory se dělí do mnoha kategorií, ale my jsme si pro klasifikaci do bakalářské práce vybrali dělení na biologické faktory, psychické a sociální faktory. Dále také zmíníme dělení dle endogenních a exogenních faktorů ovlivňující kriminální chování, které je neméně důležité znát pro vytvoření si základního přehledu.

1) Biologické faktory

Hlavním faktorem, který poukazuje na pravděpodobnost vyššího sklonu ke kriminálnímu chování je pohlaví. Muži se tohoto chování dopouštějí mnohem častěji než ženy, podle Vágenerové (2004, s. 46) a jejího srovnání četnosti kriminálního chování u mužů a žen se výsledný poměr pohybuje 10:1. Důvodem většího páchání kriminality právě u mužů oproti ženám pramení z větší tendence k agresivitě, kterou má za následek mužský pohlavní hormon testosteron (Fischer, Škoda, 2009, s. 157).

Významným a nedomyšlitelným faktorem, který hraje roli při vzniku a rozvoji kriminálního chování, je věk. V bakalářské práci se zabýváme kriminálním chováním u chlapců ve věku 15-18 let, což je také věk, kdy se tohoto chování začíná mládež dopouštět. Převážná část vězeňské populace je totiž tvořena muži do 26 let. Dle Fischera (2006, s. 51) se ve věznicích nachází jedinci a recidivisté ve věku do 30 let.

Sklony k páchání kriminality a s ním spojené kriminální chování mají lidé, jež trpí vyšší mírou dráždivosti anebo jedinci, kteří své chování neumí regulovat a potýkají se tak s impulzivitou a nižší mírou frustrační tolerance⁵ (Fischer, 2006, s. 163). Tyto dispozice jsou tvořeny v průběhu vývoje plodu nebo v prenatálním a perinatálním období.

---

⁴ Multifaktoriální= způsobený, či ovlivněný mnoha faktory (Slovník cizích slov, c2005-2018).

⁵ Frustrační tolerance= míra snášenlivosti a odolnosti vůči stresům, zátěžím, neúspěchům, zklamání (Slovník cizích slov, c2005-2018)

2) Psychické faktory

Z hlediska psychických faktorů, které ovlivňují častokrát nejvíce kriminální chování, můžeme tento faktor považovat spíše za vrozený. Tohoto nežádoucího chování se obecněji dopouští osoby se sníženými rozumovými schopnostmi, což ale nemusí být pravidlem. Fischer (2006, s. 52) konstatuje, že: „S nižšími rozumovými schopnostmi souvisí i nižší schopnost posoudit danou situaci, zvážit důsledky vlastního jednání“. Zde se můžeme se znalostí předchozí kapitoly, která se věnovala teoriím sociálních deviací odkázat např. na teorii Lombrosa, který se zabýval degenerativními znaky u tzv. rodilých zločinců.

3) Sociální faktory

K sociálním faktorům, které můžeme z hlediska vzniku a pravděpodobnosti kriminality zařadit patří rodina. Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování (Matoušek, Matoušková, 2011, str. 37). V mnoha případech se setkáváme s tím, že se sami rodiče dopouští nebo dopouštěli asociálních a antisociálních forem chování, mezi které patří závislost na alkoholu a drogách, trestná činnost apod. Pozornost je třeba tedy věnovat i rodinným vazbám, a to především tomu, z jakého prostředí jedinec vstupuje do společnosti. U rodin, které neplní správně své role, může dojít ke ztrátě funkčního zázemí, což má značnou souvislost s recidivou kriminálního chování (Fischer, Raboch, Žukov, 2008, s. 388-396).

4) Endogenní faktory

Jsou to takové faktory, které vznikly účinkem vlastností organismů, a rozumíme jimi všechny činitele vnitřního charakteru. Endogenní faktory jsou tedy vnitřní příčiny spočívající ve zděděných, vrozených a získaných vlastnostech.

a) Osobnost

Osobnost jedinců, kteří se potýkají s projevy deviantního chování, nelze dle autorů jednotlivě popsat. Neexistuje totiž jedinec, který by vykazoval typické znaky delikventního jednání. Dle autorů Fischera a Škody (2009, s. 164) můžeme u osob vykazující kriminální chování nalézt společné a typické znaky, z nichž jsme nejdůležitější popsali zde:

- Dokáží o svém cíli logicky uvažovat, avšak neuvědomují si následky,
- bývají emočně nestabilní,
- mají nižší míru empatie,

- je pro ně typická rigidita⁶,
- litují většinou sami sebe,
- chybí jim pocit viny.

(Fischer, Škoda, In Fischer, Škoda, 2009, s. 152).

5) Exogenní faktory

Exogenní faktory jsou takové činitele vnějšího charakteru, působící na jedince z vnějšího prostředí. Jedinci totiž podle svého psychického vybavení percipují vliv stejné sociální reality různě, někteří jsou vůči určitým jevům či podnětům imunní, jiní zase velmi citliví (Novotný, Zapletal, 2004, s. 375).

a) Vliv rodiny

Rodina jako nejvýznamnější a bezesporu nejdůležitější činitel lidské socializace hraje prim při dopouštění se kriminálního chování. Už od narození totiž dítě přijímá hodnoty a normy, které mu předávají rodiče a příbuzní. Také Jánský (2004, s. 59) tvrdí, že rodina poskytuje dítěti vzory k napodobování a identifikaci, včetně základního modelu sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině a selhávají tak důležité funkce rodiny. U delikventní mládeže se můžeme setkat i s tím, že v jejich rodině absentovala motivace a vedení dítěte správným směrem. Při úvahách o možných příčinách delikvence mládeže proto rodina vždy zaujímá přední místo (Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015, s. 74). Dalším důležitým aspektem pro správný emoční a tělesný vývoj dítěte je zázemí a bezpečí domova, ve kterém se dítě nachází.

Významnou složkou pro pozdější možný výskyt kriminálního chování je pro dítě dopad tzv. subdeprivačního rodinného prostředí. Subdeprivační rodinné prostředí vymezuje Jánský (2014, s. 103) jako nedostatky v emoční a podnětové stimulaci, které negativně ovlivňují jedincův vývoj. Tyto nedostatky se mohou dostavit ve formě nárůstu sociálně patologických jevů, mezi něž je možno zařadit kriminalitu, agresi, vandalství včetně patologických závislostí. Faktor, který v dnešní době ovlivňuje více či méně to, jak rodina funguje, je její úplnost, resp. neúplnost. Úplná rodina je dle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 201) definována jako rodina, která je složena z manželského páru a jejich přímých potomků a dalších

---

⁶ Rigidita= strnulost lidských psychických procesů, lidského chování (Kraus a kol., Nový akademický slovník cizích slov A-Ž, 2005 s. 700).

příbuzných. Oproti tomu neúplnou rodinu lze chápat jako rodinu, která vznikne rozvodem partnerů, smrtí jednoho z partnerů či těhotenstvím svobodné ženy. Janský (2004, s. 38) tvrdí, že zvláště rizikové je chybění otce při výchově chlapců, u kterých tím bývá narušená identifikace s rodičem stejného pohlaví a spolu s absencí mužské autority. Takováto absence může mít za následek výskyt delikventního a kriminálního chování. Problém v neúplné rodině může nastat i ze strany matky, která se na výchově podílí sama, a právě proto k dítěti směřuje velké, až přemrštěné množství lásky a nepřiměřeně dítě ochraňuje. Janský (2004, s. 40) uvádí, že tato výchova často vede ke vzniku drogové závislosti. Jako případný start pro rozvoj kriminálního chování je často považován příchod nového partnera rodiče. Taková rodina je označována jako doplněná. Nový partner se snaží výchovně působit na dítě, avšak právě neporozumění si pramenící z odlišného stylu, než na který je dítě zvyklé, může působit konflikty jak mezi partnery, tak i s dítětem.

V kontextu bakalářské práce bych ráda uvedla i styly výchovy. Styl či způsob výchovy může ovlivňovat předpoklady ke kriminálnímu a delikventnímu jednání. Výchovu lze definovat jako záměrné a cílevědomé formování osobnosti. Existuje více druhů klasifikací výchovných stylů, my jsme si však zvolili tradiční rozdělení dle psychologa Kurta Lewina (1939):

- Autokratický styl výchovy: výchova zde probíhá formou příkazů a trestů, je zde vyžadována úcta k autoritě, jedinec může mít touhu také někoho řídit.
- Liberální styl výchovy: jedná se o volnou výchovu, jedinci zde neužívají pravidel, dítě nemá režim a řád, jedinec může mít sklony k egocentrismu a netoleranci.
- Demokratický styl výchovy: za základní mechanismus je zde považováno dohodnutí si pravidel a norem, výchova je založena na kompromisu, dítě má možnost participovat na své výchově, avšak vždy jsou dopředu dohodnuta pravidla, takové dítě je schopno samostatného rozhodnutí.

b) Vliv školního prostředí

Škola je prostředí, která se kromě vzdělávání podílí i na výchově jedinců. Škola se tedy snaží o formování osobnosti jedince a o rozvoj jeho individuality. Přesto je mnohdy půda školy označována za místo, kde se kriminální chování rozvíjí a ovlivňuje tak výchovný proces. Dítě se přechodem do školního prostředí ocitá v zcela nové situaci, se kterou je nutno se vyrovnat. Každý jedinec se s přechodem do školy vyrovnává po svém. Citlivější jedinci však mohou trpět přijmutím nových pravidel a norem. Už v tomto věku můžeme u jedinců pozorovat, jak reagují na střet s autoritou. Kuchta a Válková (2005, s. 43) uvádějí, že ke střetům

mezi učitelem a žákem dochází, jelikož jsou delikventní jedinci málo připraveni na vstup do školního prostředí. Jsou neukáznění, mají špatné hygienické návyky, nedostatečnou zásobu a v neposlední řadě disponují malým zájmem o výuku. Jedinci, kteří tyto rysy vykazují pak mohou sklouzávat ke kriminogennímu faktoru, kterým je záškoláctví.

c) Vrstevnická skupina a vliv party

Vrstevnická skupina jde často ruku v ruce se školou, protože právě ve škole se dítě primárně obklopuje vrstevnickou skupinou a tvoří si zde ony vrstevnické vztahy. Vrstevnická skupina slouží jako prostředek v procesu vytváření si vlastní identity, tedy vlastního JÁ. Vazba ve skupině hraje důležitou roli pro správný rozvoj jedincova sebevědomí a sebejistoty (Vágnerová, 2008, s. 311). Pozitivně může na jedince působit setrvávání v partě, v níž se cítí bezpečně a funguje na kamarádském principu. Taková parta může být pro dítě pozitivní i ve smyslu dalšího duševního rozvoje. Negativní důsledky pro jedince můžeme však spatřovat ve vrstevnických skupinách, ve kterých se již jedinci s delikventním chováním nacházejí. V takových skupinách jsou často jejich vůdci z řad morálně narušených jedinců, kteří následně veškerou činnost orientují sociálně nežádoucím směrem (Firstová, 2014, s. 101). Pro jedince, kterému taková vrstevnická parta imponuje a chce, aby bylo mezi členy přijat a akceptován, je nutností ztotožnit se s cíli party. „Avšak v souvislosti s negativní vrstevnickou partou mohou cíle vést až k destrukci seberozvoje“ (Firstová, 2014, s. 114).

d) Moderní technologie a vliv médií

V dnešní době přehlcené technologiemi nelze opomínat fakt, že se mládež stále častěji uchyluje k používání komunikačních technologií, s čímž souvisí používání oblíbených sociálních sítí. Právě technologie sehrávají svou důležitou roli související s kriminálním chováním. Média a technologie totiž do značné míry ovlivňují i správnou socializaci jedince. Stále častěji se setkáváme s tím, že dítě ve svém volném čase zasedne k počítači, na kterém sleduje různá videa, používá Facebook a další prostředky, které mu umožňují spojit se se světem. Doslova. Právě při těchto internetových aktivitách, kdy se jedinec uzavře sám do své virtuální reality, dochází k potlačování opravdového a reálného světa kolem něj. Riziky, z toho plynoucí, jsou podle Firstové (2014, s. 110) ohroženy zejména jedinci s nedokončeným psychosociálním vývojem. Dalším ohrožením pro jedince je hraní násilných počítačových her. U jedinců hrající hry s násilným podtextem je možno pozorovat zvýšenou agresivitu, a proto právě oni mohou mít tendenci ubližovat vrstevníkům. Jánský (2014, s. 106) potvrzuje, že dítě ještě není schopno oddělit realitu a fantazii a v tom tkví nebezpečí,

jelikož dítě převezme negativní model chování a dokáže tak užít násilí při řešení mezilidských vztahů.

V kapitole věnované vlivům ovlivňující predispozice jedince ke kriminálnímu chování jsme shrnuli vybrané faktory, které mohou být vysvětlením, proč jedinci vykazují kriminální chování. Faktory jsme nejprve klasifikovali dle obecnějšího rozdělení na psychologické, biologické a sociální faktory. Následně jsme zvolili také dělení endogenních, tedy vnitřních faktorů a exogenních faktorů, které souvisí s vnějšími vlivy. Je podstatné a důležité zmínit, že se faktory a vlivy navzájem ovlivňují, a ne vždy stojí jen jeden jediný faktor za kriminálním chováním jedince. Je proto nutné vyzdvihnout i roli vychovatele, jakožto rodiče, který by případné negativní vlivy zmíněné vrstevnické skupiny či médií včas potlačil a eliminoval. Z hlediska pozitivního ovlivňování volného času je nasnadě jedinci poskytnout vhodný výběr mimoškolních a volnočasových aktivit, díky kterým je možno předejít negativnímu a nesmyslnému trávení volného času.

3 OCHRANNÁ A ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A VÝCHOVNÝ ÚSTAV STŘÍLKY

V poslední kapitole se budeme hlouběji zabývat institucionální výchovou, jejím vymezením a rozdělením. Dále se v kapitole zabývající se ústavní a ochrannou výchovou dotkneme související legislativy.

3.1 Institucionální výchova

V předchozí kapitole jsme se zabírali faktory, které na dítě působí během socializace a výchovného procesu. Právě tento konstrukt vlivů a faktorů ovlivňuje správný a všestranný vývoj dítěte. Pokud ovšem není zajištěn optimální rozvoj jedince ve všech směrech a proces výchovy není naplněn či selhává, je nutno přistoupit k institucionální výchově. Takové selhávání můžeme také popsat jako neplnění rodičovské odpovědnosti. Dle Občanského zákoníku §858 je rodičovská odpovědnost definována: „Jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě“ (Zákon 89/2012 Sb., ČR, 2012). Institucionální výchova tedy při zjištění vážnějších nedostatků v procesu výchovy zajišťuje převzetí nezletilých dětí do péče státu na základě výchovných opatření, které vydávají soudy. Firstová (2014, s. 161) tvrdí, že: „Ústavní čili institucionální výchova je jednou z forem kolektivní výchovy a měla by být využita jen v nejkrajnějších případech“.

Mezi pravomoce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, pod které institucionální výchova spadá, patří regulace a úprava koncepce a obsahu v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy.

Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou nařízení, která v případě ohrožení vývoje dítěte uděluje Orgán sociálně právní ochrany dětí příslušné lokality či soud. Výchovná opatření jsou ukládána dětem od tří let věku do dospělosti, tedy do osmnácti let. V případech, kdy se jedinec soustavně připravuje na budoucí povolání, platí výjimka, a to v podobě možnosti uložení výchovného opatření až do devatenácti let (Zákon 109/2002 Sb., ČR, 2002). Výchovná opatření je možno udělovat v podobě předběžného opatření, ústavní výchovy a ochranné výchovy. Vždy však záleží na konkrétním případě a dle jeho vyhodnocení je orgánem přiděleno takové opatření, aby se dítěti dostalo co nejlepších podmínek pro opětovný optimální rozvoj.

a) Předběžné opatření

Předběžného opatření je využito tehdy, pokud je dítě ohroženo na životě či je nutnost co nejrychleji zajistit jeho bezpečí. V případech ohrožujících stav dítěte má dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí obecní úřad povinnost poskytnout dítěti pomoc a to okamžitou (Zákon 359/1999 Sb., ČR, 1999). Podle občanského soudního řádu je podán návrh soudu a ten poté usnese, které osobě bude nezletilý předán do péče. Předběžné opatření se dělí do dvou skupin:

- „Předběžné opatření dle občanského soudního řádu - jedná se o pomalé opatření, návrh na předběžné opatření může podat jakákoliv osoba. Je nutno popsat všechny skutečnosti pro předběžné opatření, kvůli kterým má být dítě šetřeno. Soud má vymezeno 7 dní na rozhodnutí“ (Zákon 99/1963 Sb., ČR, 1963).
- „Předběžné opatření dle zákona o zvláštních řízeních soudních-jedná se o rychlé opatření soudu. Návrh na opatření zde mohou podávat pouze pracovníci z Orgánu sociálně právní ochrany dětí. Rychlého opatření se využívá tehdy, kdy je dítě ohroženo na životě či je ohroženo jeho zdraví a bezpečnost. Tento návrh se ze zákona nesmí odložit a musí o něm být rozhodnuto do 24 hodin“ (Zákon 292/2013 Sb., ČR, 2013).

b) Ústavní výchova,

Je-li výchova dítěte nebo jeho tělesný rozvoj, duševní či rozumový stav ohrožen, nebo se z jakéhokoliv důvodu nemohou rodiče o dítě postarat, po projednání může soud přistoupit k plnění ústavní výchovy (Zákon 89/2012 Sb., ČR, 2012). Průcha ústavní výchovu chápe jako náhradní systém v případě nefunkčnosti rodiny a definuje ji jako: „Potřebu zajistit dítěti jiné výchovné prostředí, pokud rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení nebo pěstounskou péči“ (Průcha, et al., 2009, s. 333). Důvody, kvůli kterým je nařizována ústavní výchova, jsou např. zanedbávání dítěte, nevířivost rodičů vůči dítěti, ale také fakt, že rodiče často přehlížejí delikventní činnosti anebo je dokonce omlouvají (Firstová, 2014, s. 122). Podle §972 89/2012 Sb. občanského zákoníku lze ústavní výchovu nařídit nejdéle na dobu tří let, přičemž, pokud je pravděpodobné, že problémy budou stále přetrvávat, může soud ústavní výchovu prodloužit. Prodloužení je možno opakovat, nejdéle však do 19 let jedince (89/2012 Sb., ČR, 2012).

c) Ochranná výchova

Ochranná výchova patří do ochranných opatření, které ukládá soud. Na základě §22 zákona 218/2003 Sb., může soud nařídit ochrannou výchovu v případě, že: „O výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, nebo byla dosavadní výchova mladistvého zanedbána, nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a nepostačuje uložení výchovných opatření“ (Zákon 218/2003 Sb., ČR, 2003) Trvání ochranné výchovy se stanovuje na tak dlouhou dobu, dokud to vyžaduje její účel (MPSV, 2018). Jestliže není možno ochrannou výchovu ihned vykonat, soud stanoví nad mladistvým dohled probačního úředníka. Ochranná i ústavní výchova je realizována ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči.

Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči

Ústavní a ochranná výchova, která je poskytována ve školských zařízeních se řídí ustanovením podle zákona 109/2002 Sb. Tento zákon v §1 vymezuje základní principy, které musí být dodrženy a to především: „Musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku“ (109/2002 Sb., ČR, 2002) Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy poskytují péči nezletilým osobám, a to nejčastěji ve věku od 3 do 18 let, v některých případech, které stanoví soud až do 19 let (109/2002 Sb., ČR, 2002).

Pro lepší orientaci v problematice školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy stručně shrneme zařízení, ve kterých typy těchto výchov realizují:

a) Dětský domov

Dětský domov pečuje o děti, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině ani v náhradní rodině (Jánský, 2014, s. 116). Děti, které jsou do dětského domova umístovány, mají soudem nařízenou ústavní výchovu, nikoliv však ochrannou. Dětský domov pečuje o děti, u nichž nebyly diagnostikovány závažné poruchy chování. Dětský domov lze zařadit pod resort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

b) Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je speciální, školní zařízení, které: „Přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou; děti s uloženou ochrannou výchovou také na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů“ (109/2002 Sb., ČR, 2002). Délka pobytu dítěte v diagnostickém ústavu bývá zpravidla kolem 8 týdnů. Po dobu pobytu jedince v zařízení sepisují odborní pracovníci tzv. komplexní diagnostickou zprávu, která si klade za cíl navrhovat program na zacházení rozvoje osobnosti jedince (Firstová, 2014, s. 148).

c) Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zaštituje péčí o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu či uloženou ochrannou výchovu (109/2002 Sb., ČR, 2002). Na rozdíl od dětských domovů se v dětských domovech se školou zajišťuje výchova dětí, jež vykazují známky závažných poruch chování (Firstová, 2014, s. 125) Tento typ zařízení může v některých případech pečovat i o nezletilé matky, kterým je diagnostikována závažná porucha chování či trpí duševním onemocněním (109/2002 Sb., ČR, 2002). Jedinci jsou do dětského domova se školou přijímáni ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud u jedince i po skončení povinné docházky přetrvávají výchovné problémy, dítě je přemístěno do výchovného ústavu.

d) Výchovný ústav

„Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova“ (109/2002 Sb., ČR, 2002). Jedná se o zařízení, která dětem starším 15 let poskytují vzdělávací, výchovnou a sociální péči. Ve výchovném ústavu se často nachází školy speciální, ale také i střední školy, které mladistvým umožní vzdělávat se. Hluběji se struktuře výchovného ústavu budeme věnovat v následující subkapitole a sice Výchovnému ústavu ve Střílkách, který je vzhledem k naší praktické části stěžejní.

3.2 Výchovný ústav ve Střílkách

Výchovný ústav ve Střílkách se nachází ve Zlínském kraji, nedaleko Kroměříže. Právě tento ústav jsme si zvolili pro vypracování praktické části bakalářské práce. V následující kapitole

se budeme věnovat profilu Výchovného ústavu, jeho posláním a celkově organizaci. Podklady pro vypracování profilu Výchovného ústavu Střílky jsem získala z Vnitřního řádu zařízení, který byl vydán v dubnu 2007 v souladu se zákonem 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Profil výchovného ústavu ve Střílkách

Výchovný ústav („dále VÚ“) se zabývá péčí o chlapce, kteří mají nařízenou ústavní výchovu či uloženou ochrannou výchovu. Chlapci jsou do ústavu přijímáni především z diagnostických ústavů, a to ve věku od dvanácti- respektive patnácti let do osmnácti-respektive devatenácti let, po smluvní dohodě o nezaopatřeném dítěti v zařízení za účelem dokončení přípravy na budoucí povolání (Vnitřní řád VÚ Střílky). Ústav klientům, tedy chlapcům v zařízení, na základě resocializačního procesu poskytuje výchovnou, vzdělávací a sociální funkci. Činnosti ústavu, jež jsou chlapcům poskytovány, se řídí dle platné legislativy, a to především zákonem 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a změně dalších zákonů, dále pak zákonem 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů a také Úmluvou o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.) a dalšími vyhláškami a právními předpisy, které organizují provoz ústavu. Škola v ústavu nabízí možnost dostudovat poslední ročník základní školy, tedy 9. ročník, ale i možnost studia na učilišti. Učiliště nabízí dvouleté obory zaměřené na lesnické práce, práce ve stravování či stavební práce.

VÚ disponuje kapacitou pro 48 chlapců, kteří ve většině případů přichází z diagnostických ústavů. Mezi výjimku tohoto zařízení lze zařadit to, že chlapci nejsou oddělováni dle uložení výchovy, nýbrž jsou mezi sebou rozděleni do pěti výchovných skupin. Tato výjimka je udělena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Výchovné skupiny tvoří chlapci podle rozmanitosti výchovných potřeb a také podle chování:

a) 1. výchovná skupina neboli „Domeček“

Na tuto skupinu, která se nachází v rodinném domě v areálu VÚ, jsou umístováni chlapci s nejlepšími výsledky v oblasti chování. „Domeček“ chlapcům nabízí komfortnější prostředí rodinného typu. Tato skupina je charakteristická tím, že zde chlapci mají možnost celodenního internetu, přístupu k hrám a televizi. Mezi další plusy této výchovné skupiny patří i částečná finanční kompenzace cest domů.

b) 2. – 4. výchovná skupina

Tyto skupiny tvoří střed vybavením, možnostmi i výhodami. Chlapci zde většinou absolvují adaptační dobu a po seznámení s prostředím, pedagogy a plněním programů zařízení mohou využívat i jiné skupiny dle své žádosti nebo na doporučení vychovatelů.

c) 5. výchovná skupina neboli ZIP⁷

Jedná se o skupinu, do které jsou chlapci umístováni kvůli nutnosti stabilizovat své chování. Chlapci zde fungují ve čtyřtýdenním režimu a pohybují se v levelech, označovanými A-D, přičemž A je označováno za nejlepší a D za nejhorší stupeň chování. Chlapci body získávají nebo naopak ztrácejí na praxi, ve škole či při práci na skupině. Pokud chlapec dosáhne levelu A, má možnost o zažádání přechodu na „lepší“ výchovnou skupinu.

Poslední kapitola se věnovala pojmům především z právní oblasti a z oblasti sociálně právní ochrany dětí. Znalost legislativních pojmů z kapitoly nám pomůže lépe se orientovat v ne snadné problematice ochranné a ústavní výchovy, a proto považujeme za nezbytné mít o ní alespoň základní přehled.

---

⁷ ZIP= zvýšený individuální přístup (Výchovný ústav Střílky, online)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

V teoretické části bakalářské práce jsme si uvedli a seznámili se pojmy, které souvisí s kriminálním chováním. Dále jsme nastínili sociální deviace jako možnou příčinu kriminálního chování. Také jsme se zabývali ochrannou a ústavní výchovou, ve které jsme se dotkli i legislativního rámce a v neposlední řadě jsme popsali Výchovný ústav ve Střílkách, který je vzhledem k výzkumnému šetření stěžejní. Praktická část usiluje o propojení s teoretickou částí tak, aby celá práce logicky uspořádána. V souvislosti na zaměření výzkumu, jsme zvolili kvalitativní výzkum, který je popsán dle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 17) jako: „Proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ Kvalitativním výzkumem je tedy získáván poměrně podrobný vhled do zkoumané oblasti či jedince v jeho přirozeném prostředí, což umožňuje hloubkové a naturalistické poznání zkoumané problematiky.

4.1 Výzkumné cíle

V rámci výzkumného šetření se budeme zabývat příčinami, které stojí za umístěním chlapců do Výchovného ústavu ve Střílkách. Doposud byly ve větší míře realizované kvantitativní výzkumy, které se orientovaly na komplexní příčinnost kriminality u mládeže. Tímto výzkumem se tedy budeme snažit o získání poznatků, které by mohly vést k pochopení problematiky kriminálního chování u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky a k zjištění, že „každá mince má dvě strany“.

Hlavním výzkumným cílem je zjistit jaké důvody vedou chlapce ve Výchovném ústavu Střílky k páchání trestné činnosti. V souvislosti s hlavním cílem jsme si stanovili **dílčí výzkumné cíle**:

- Zjistit z jakých důvodů se u chlapců projevuje kriminální chování
- Analyzovat příčiny, kvůli kterým jsou chlapci do Výchovného ústavu ve Střílkách umisťováni
- Identifikovat z jakých prostředí chlapci pocházejí, jaké jsou jejich rodinné vazby
- Zjistit, jak chlapci pohlížejí na svou budoucnost po ukončení pobytu ve Výchovném ústavu ve Střílkách

- Analyzovat, jak chlapci vnímají pobyt ve Výchovném ústavu.

4.2 Výzkumné otázky

V rámci výše uvedeného výzkumného cíle byly stanoveny výzkumné otázky, které nám umožňují vést výzkum v souladu s výzkumnými cíli. Výzkumné otázky jsou formulovány tak, aby ponechávaly dostatečný prostor pro respondentovi odpovědi.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké důvody vedou chlapce ve Výchovném ústavu Střílky k páčání trestné činnosti?

Na základě hlavní výzkumné otázky jsme vytvořili dílčí výzkumné otázky:

- Jaké důvody vedly chlapce k projevům kriminálního chování?
- Jaké jsou příčiny umístění chlapců do Výchovného ústavu ve Střílkách?
- Jaké vztahy mají chlapci v rodině?
- Jaké plány mají chlapci po ukončení pobytu ve Výchovném ústavu ve Střílkách?
- Jaké jsou zkušenosti chlapců s pobytem ve Výchovném ústavu Střílky?

4.3 Strategie výzkumu

V kontextu s tématem a cílem bakalářské práce byl zvolen výše uvedený kvalitativní výzkum. Výzkum se zabývá příčinami kriminálního chování u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky, a proto jsme byli po celou dobu výzkumu v kontaktu s chlapci a zkoumali jejich postoje a pocity. Kvalitativní výzkum nám v tomto případě umožňuje porozumět zkoumanému jevu do hloubky a vytvořit jeho detailní popis. Mezi stinné stránky kvalitativního výzkumu můžeme zařadit časovou náročnost, kterou si vyžaduje sesbírání dat pro výzkum, následná transkripce získaných rozhovorů, kategorizace a analýza dat. Další nevýhoda, která nás při sestavování kvalitativního výzkumu může potkat je to, že vyzkoumaná data mohou být do jisté míry ovlivněny výzkumníkem. V našem výzkumu se tedy snažíme o autentičnost a co nejmenší zkreslení nasbíraných dat.

4.4 Metoda sběru dat

Jako metoda sběru dat byly zvoleny hloubkové, polostrukturované rozhovory. Základem výzkumu bylo vhodné sestavení otázek do rozhovoru tak, abychom se dostali ke zkoumanému

problému. V rozhovorech však docházelo i k doplňujícím otázkám, které byly kladeny z důvodu abychom lépe porozuměli sdělení respondenta či udrželi správný směr rozhovoru. Struktura otázek rozhovoru je v uvedena v **Příloze č. 1 - 3**. Za výzkumnou metodu, která byla k výzkumu použita je i analýza dokumentů, především osobní dokumentace chlapců, mezi niž patří zprávy z předešlých zařízení a zprávy psychologů.

4.5 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří mladiství chlapci od 16 let do 18 let (včetně), kteří páchali trestnou činnost a mají nařízenou nebo uloženou ochrannou výchovu. S výběrem výzkumného vzorku bylo nutno požádat o pomoc pracovníci Výchovného ústavu, která je na pozici etopedky a chlapce zná. Po specifikaci výzkumného vzorku bylo vybráno 7 chlapců, kteří byli ochotni rozhovor absolvovat. Výzkumný soubor byl tedy vybrán záměrně tak, aby odpovídal kritériím potřebným k výzkumu. Pro zachování anonymity zkoumaných osob a etiky výzkumníka jsou změněny jména chlapců. Základní charakteristika výzkumného souboru je popsána v následující tabulce.

Tabulka č. 1 Základní charakteristika výzkumného souboru

Jméno chlapce	Věk	Délka pobytu ve VÚ
Petr	17 let	2 roky
Rost'a	16 let	1 rok
Dominik	17 let	2 roky
Mirek	18 let	2 roky
Patrik	17 let	2 a půl roku
Marek	17 let	1 rok
Martin	18 let	2 roky

4.6 Realizace výzkumu

Výzkumné šetření bylo realizováno ve Výzkumné ústavu ve Střílkách. Uskutečnění výzkumu předcházela praxe, kterou jsem zde absolvovala v květnu roku 2017. Následující návštěva zařízení se konala již za cílem provést samotný výzkum. Rozhovory s respondenty

byly prováděny v kanceláři vedoucí vychovatelů, avšak vychovatel v průběhu rozhovoru nebyl v místnosti, aby nenarušoval navození důvěry mezi výzkumníkem a zkoumanou osobou. Na začátku každého rozhovoru byl respondent seznámen s účely výzkumu, s průběhem rozhovoru a v neposlední řadě také informován o anonymitě výzkumu. Každý respondent souhlasil s použitím pořízených dat k účelům bakalářské práce, pro kterou byl výzkum primárně prováděn. Úvodní otázky v rozhovoru byly koncipovány tak, aby eliminovaly obavy či nervozitu a navodily důvěrnou a příjemnou atmosféru. I když u zkoumaných osob panovaly lehké náznaky nervozity, po chvíli se rozmluvily a nejistota odplynula. Hlavní otázky doplnily i tzv. doplňující otázky, které byly kladeny pro větší porozumění výpovědí. Rozhovory se zkoumanými osobami probíhali v rozsahu od 15 do 40 minut. Délka rozhovoru se lišila od otevřenosti respondentů.

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

V následující kapitole se budeme věnovat analýze údajů, získaných pomocí polostrukturovaných rozhovorů s chlapci ve Výchovném ústavu ve Střílkách. Jako metodu dat jsme zvolili otevřené kódování. Otevřené kódování Švaříček a Šed'ová (2007, s. 211) popisuje jako: „operaci, pomocí níž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu výzkumník dále pracuje.“

5.1 Spadla klec

V první kategorii máme zahrnuty kódy, které se svým tématem dotýkají důvodů umístění chlapců do Výchovného ústavu ve Střílkách. V této kategorii tak chlapci vypovídali o tom, proč se do ústavu dostali a po postupném vybudování důvěry jsme se dozvíдали i jaké činy spáchali.

Kategorie obsahuje kódy: záškoláctví, nuda jako podnět ke kriminálnímu chování, touha po penězích, drogy jako příčina kriminálního chování, využití slabšího, bunda jako důkaz.

Respondenti, kteří se rozhovorů účastnili, nejčastěji na otázky týkající se důvodu jejich umístění odpovídali, že jsou v ústavu kvůli neomluveným absencím, tedy záškoláctví. Když jsme se ale dostali v rozhovoru do bodu, kdy respondent nabyl ve výzkumníkovi důvěru, otevřel se více. Např. Petr (17 let): „*Jsem tu za čtyři přepadení. Jednou jsem udělal dvě kabečky, benzinku a trafikku. No a tam, jako na tu benzinku, to je jako největší takový, tak tam jsem přišel s nožem před zavíračkou a s kámošem jsme chtěli peníze, protože jsem byl na útěku z Bystřice. V té kase bylo 9 a půl tisíce.*“ V tomto případě jsme se dozvěděli i to, že peníze většinou sehrávaly při páchaní těchto činů velkou roli, což dokládá i další výpověď Petra, ve které hovoří o tom, co jej vedlo ke kriminálnímu chování: „*No to, že jsem chtěl prachy, byl jsem s kámošem a chtěli jsme fet, tak nás napadla ta benzinka. Byli jsme na tom útěku vlastně a neměli jsme kde spat, kde jest, za co žít, nic. To nebylo jakože by mě to bavilo, to bylo kvůli penězům.*“ Že peníze opravdu sehrávají roli v páchaní trestných činností u mladistvých chlapců ve Výchovném ústavu ve Střílkách potvrzuje i Rost'a, který říká: „*Vždycky je lepší, když jich máte víc, že.*“ Dominik si ve svém jednání počínal poněkud dramatičtěji než jeho kamarádi z ústavu. Spolu s kamarádem začali na základní škole vydírat slabšího spolužáka, který byl ovšem ale z velmi bohaté rodiny. Jak sám Dominik vypověděl: „*No*

v patnácti jsem začal dělat podvody a vydíračky. No s kamarádem jsme lhali spolužákovi, že po něm jdou mafiáni, aby nám nosil peníze. Byl to ale přitom takový blbeček. Pak to ale přestalo fungovat, tak jsem přešel na těžší, tam už byla aj zbraň, tu jsem si půjčil od známostí.“ Dominik se dokonce nebál používat dobře promyšlených lží, které ho v jeho vydírání podpoří. V rozhovoru sdělil informaci, která se předem plánových lží týkala, např: „Já jsem třeba aji hrál, že mě jako ti vymyšlení mafiáni prostřelili ucho, tak jsem si ho obvázal a tak.“ Nejen ale peníze, jako zdroj uspokojení dominují u chlapců jako příčina k páchání kriminálního chování. Často i sebemenší podněty dokáží chlapce přimět k nevhodnému jednání. Mezi nenápadný podnět, kvůli kterému je trestná činnost u chlapců páchána, lze zařadit nuda. Právě nuda stojí za mnohými krádežemi, kterých se chlapci dopouštějí. Toto tvrzení potvrzuje i Rost'a: „Jednou jsme tak seděli na náměstí a nudili se. Viděli jsme jak servírka háže klíče od restaurace do schránky. No my jsme je pak z té schránky vzali a chtěli otevřít ten hlavní vchod. Odemkli jsme si vrch, terasu a už to bylo (smích). Tam jsme si sedli, ukradli Captaina Morgana a v klidu jsme tam popíjeli.“ Další skutek, který byl spáchaný z nudy a poflakování se po venku má na svědomí i Mirek, který je v ústavu především za vloupání se na autovrakoviště. Jak sám přiznává: „Ta vloupačka na vrakoviště byla tak z hecu spíš. Když jsem kradl, tak vždycky když jsem byl zhulenej a potřeboval jsem jíst, abych se trochu napravil.“ Drogovou závislost, v lepším případě pouze experimentaci s drogou, jsme při výzkumném šetření zaznamenali u všech respondentů. Jak sama etopedka, pracující v zařízení při našem setkávání řekla, že v ústavu není kromě jediného chlapce ani jeden hoch, který by neměl zkušenost s marihuanou. Mariuhana, ale i tvrdé drogy stojí za kriminálním chováním nejednoho chlapce. Petr, jenž byl od 11 let závislý nejenom na mariuhaně, ale i na pervitinu potvrzuje: „Hodně to dělal aj ten fet, stoprocentně, určitě.“

Chlapci jsou po spáchání trestných činů ve většině případů brzy dopadeni policií. Je mnoho důkazů, které mladistvého pachatele usvědčí. Někteří totiž páchají trestnou činnost na útěku z diagnostických ústavů a výchovných ústavů, proto jsou vždy po každém útěku z těchto zařízení nahlášeni policii, která po nich pátrá z důvodu jejich neplnoletosti. Takový případ nastal i u Petra: „Mě jako hledali policajti. No já jsem prostě jako v tu dobu přišel za mamou, dom se jako podívat, a tak oni přišli tam policajti, ne. Ale jakože ne skrz tu benzinku, ale přišli mě hledat, jestli nejsou u ní doma. No a rozhlíželi se po tom bytě a řekli mě, ať si tu bundu, co mám na věšáku vezmu s sebou, tak jsem si ju vzal a ta bunda byla na záznamech, takže podle toho mě poznali, že jsem to udělal já tu benzinku.“

5.2 Kde je málo úsměvu, tam je málo úspěchu

Následující kapitola se věnuje kódům, které se týkají rodinného prostředí, dětství a působením kamarádů a vrstevnických skupin, které mohou stát za projevy kriminálního chování u zkoumaných osob.

Kategorie obsahuje kódy: matka v alkoholové propasti, vzájemné odpuštění, agresivní syn, výchova, ústav jako náhrada za domov, problémové dětství, uznání bezmoci rodičů, špatná parta, bez domova, selhání matky.

Chlapce v zařízení lze rozdělit na pomyslné tři tábory dle rodinného zázemí. Jedni pochází z úplné, funkční rodiny, druzí zase z problémových rodin a pro ty třetí byla „máma“ vychovatelka z dětského domova. Právě nestabilní zázemí je dle provedených rozhovorů s chlapci a z dokumentů, do kterých jsme měli možnost nahlédnout, jeden ze společných znaků chlapců v ústavu. Ve většině případů se jedná o neharmonické vztahy v rodině způsobené rozvodem, střídáním partnerů matky či celková nevyzrálость rodičů. Pokud chlapec nevyrůstá s otcem, může se projevit chybějící mužská autorita. Tato skutečnost vede k nerespektování autorit, zejména těch ženských. Chlapci si proto hledají náhradní rodinu v podobě kamarádů, se kterými tvoří party a u nichž naleznou dostatečné pochopení. Stejně jako Patrik, který na otázku, co ho k jeho jednání vedlo, odpovídá: „*Hlavně ta parta si myslím. S klukama jsme dělali blbosti.*“ Zároveň ale přiznává: „*Jako jasný, bylo to aj mojí myslí, ale většinou s kamarádama*“. Kamarádi také ovlivnili jednání Rosti. Ten odpovídá: „*Asi to, že jsem se začal kámošit s něma a já k nim tak zapadl*“. Vliv kamarádů na kriminální chování potvrzuje i Mirek, který uznává, že se při činu nechal ovlivnit kamarády: „*... chtěli jsme tam nějaký, já nevím, kraviny ze skladu. Nebo spíš oni chtěli.*“

Stejně jako vrstevnická parta ovlivňovat jednání chlapců, tak stejně může jejich chování ovlivňovat i proces výchovy a dětství. Právě dětství jako negativní část svého života popisuje Dominik: „*Nejpravděpodobnější možnost, co mě k tomu jednání vedlo je to, že mě tatka od mala bil. Teda mě i matku. Tak proto mám možná i ty psychické potíže.*“ Dodává také to, že pokud se o někoho rodiče nestarají, tak se o sebe člověk musí postarat sám. O své matce se vyjadřuje jako o alkoholičce: „*Matka dříve hodně pila, ještě pije, tak tam vznikaly problémy. Ani ju nezajímalo nic, třeba kde jsem tehda byl.*“ Právě alkoholismus vyskytující se u rodičů je častým jevem, se kterým se u chlapců v zařízení setkáváme. Nezájem rodičů o dítě pod vlivem alkoholu je stále znatelnější, ať už z medií či z běžné praxe. Další chlapec Mirek se ale své výpovědi dotýká alkoholu z jiné strany a s úsměvem přiznává: „*S tatou máme dobrý*

vztahy, pijeme spolu.“ Zde je důležité uvědomit si, že právě od rodičů dítě přebírá vzorce chování a pokud rodič ve své roli selže, dítě si negativní chování zakóduje jako normu. Na druhou stranu je znatelný i fakt, že kromě nezájmu rodičů o chlapce mají o rodiče nezájem i chlapci. Marek totiž v rozhovoru odmítá momentální zájem matky, která se o něj začala zajímat až po útěku ze zařízení: „*No a jednou jsem utekl a ona se začala starat, najednou, tak jsem ji řekl, ať se nestará a poslal jsem ji hodně daleko.*“ U klientů výchovného ústavu je také důležité, jak na jejich pobyt zareagovala rodina, protože právě víkendy doma jsou často to jediné, na co se chlapci těší, a právě negativní projevy a reakce na umístění chlapců může mít za následek setrvávání chlapců v ústavu i po dobu víkendů či svátků. Rošťá na otázku týkající se reakce rodiny, přiznává bezmoc rodičů: „*No nadšení nejsou, ale co mají dělat.*“ Dominik zase vyzdvihuje vzájemné odpuštění si s matkou a říká: „*matka mě to odpustila, ale na druhou stranu já ji mám taky co odpouštět.*“ O odpuštění ale nemůže mluvit Patrik, který se po všech peripetiích odstěhoval k otci a jak sám říká, je s ním kamarád. Matka mu podle jeho slov neodpustila: „*řekla mi, že jsem blbec, co jinýho. Nechci k ní jezdit.*“ V zápětí dodal, že se rodině ulevilo, když odešel do výchovného ústavu: „*Oni vlastně chtěli ať jdu sem, že to pro ně bude lepší. Nelíbilo se jim, že hulím a takové věci.*“ Často jsme v běžných životních situacích svědky toho, jak se rodiče nedokáží smířit s problémy svého dítěte a řeší je po svém. Někdo je v procesu řešení výchovných problémů na straně dítěte, tzn. že si není schopen připustit chyby, ať už svoje, kterých se dopustil ve výchově či chyb, kterých se dopustilo jeho dítě. Pochybení, ať už své či synovo si uvědomuje i matka od Mirka. Na otázku, jak rodiče reagovali na Mirkův pobyt v ústavu totiž odpovídá: „*Tyjo, já si myslím, že jsou v pohodě.*“ Při pokračování v odpovědi ale nastal zádrhel a Mirek dořekl: „*Akorát když se zeptá můj devítiletý brácha, kam jedu, tak mu mamka vždycky řekne, že do školy. Nevím, proč mu neřekne, že do pastáku. Asi se bojí, že by to někde vykecal a styděla by se za to.*“ Matka tedy záměrně lže mladšímu bratrovi, kvůli možnému studu, který by po vyjádření reality nastal. Petrovi rodiče se ale k problémům svého syna postavili čelem. Přesto je v jeho výpovědi je znát dopad na vzájemné vztahy a jak sám říká: „*Už je to dobrý, tak jako dívají se na mě jo, pořád jak na někoho, ale dobrý, dá se to.*“ Jistou roli v jednání chlapců hrají i dědičné faktory, které jsme hlouběji rozpracovali v teoretické části práce. Dědičnost potvrzuje i Mirek: „*Mám výbušnou povahu po tatíkovi. On je taky výbušný.*“

5.3 Už nejde vrátit čas

Tato kapitola zahrnuje kódy, ve kterých chlapci reflektují a přemítají své jednání s odstupem času.

Kategorie obsahuje kódy: výčitky, recidiva, lhostejnost, litování, sobeckost.

Výchovný ústav nabízí pro chlapce mnoho aktivit, mezi které patří např. terapie. Tyto terapie slouží k ventilování vnitřních pocitů a problémů, které chlapce svazují. Často se tak pod vedením psycholožky učí nalézt či znovuobjevit vnitřní klid, který jim schází. Právě terapie chlapcům pomáhá vnímat spáchané činy, uvědomit si sebe sama a dává prostor k sebereflexi. Svá provinění vidí každý mladistvý v ústavu jinak. Petra při vzpomínání si na svá provinění trápí výčitky: „*Tož ted'ka mi to vadí. Ted' je mi to už takový divný. Ted' bych to neudělal.*“ Jedním dechem uznává chybu a dodává: „*Bylo to zbytečný.*“ Naopak lhostejný postoj ke své minulosti zaujímá Rost'a, který vypovídá, že: „*Já se na ty trestný činy dívám tak, že kdybych věděl, na jaký mi přijdou, tak přesně ty bych neudělal.*“ Vychytralost a jistá míra sebevědomí může přispět k problematice recidivy. Možnou recidivu, tedy opětovné spáchání trestného činu podkládá i pokračování výpovědi Rosti, který doplňující otázku, zda by udělal něco jiného odvěti: „*Udělal bych jen to, na co by mi nepřišli.*“ Lhostejnost, která do jisté míry také přispívá k pokračování v kriminálním chování potvrzuje i Martin, který kromě lhostejnosti ke všem činům přidává i sobeckost, kterou potvrzuje výpovědí, že ho spáchané činy mrzí jenom vůči sobě. Svého chování nelituje ani chlapec Marek, jehož odpověď, týkající se litování svého jednání odpovídá: „*Tak jako zas nelituju.*“ Nad svým jednáním se zamýšlí i Mirek, který za svá provinění nese kromě pobytu v ústavu i morální trest v podobě studu: „*No jako když se s někým seznamuju, tak to nikomu neříkám. Vždycky pokračuju od té lepší části. Řeším spíš tak poslední půl rok.*“

5.4 Adresa- „Past'ák“

Následující kapitola obsahuje kódy, které se svým obsahem týkají výchovného ústavu, zaměřuje se na vnímání pobytu v ústavu.

Kategorie obsahuje kódy: ústav jako domov, těžké začátky, zvyk je železná košile.

Výchovný ústav se po dobu pobytů chlapcům snaží poskytnout adekvátní náhradu za domov s ohledem na podmínky ústavu a chování chlapců. Těžké začátky, které se týkaly ztráty domova a přechodu z domácího prostředí do prostředí ústav, prožíval i Rost'a: „*Ze začátku,*

třeba první dva měsíce to bylo těžký, hlavně jako ten nezvyk, že jsem najednou nebyl doma a z ničeho nic v pasťáku“. Všichni klienti v ústavu ale přišli o jednu, podstatnou a doposud pro ně nejdůležitější věc - volnost. Volnost, kterou měli doposud, museli vyměnit za zdi výchovného ústavu, za zdi jednoho pokoje. V takovém případě se pak nedobrovolně vzdali svých kamarádů a svého oblíbeného trávení volného času. Touhu po volnosti popisuje i Mirek a dodává: *„Nejradši bych odtud už vypadl, absolutně mě to tady štve.“* Ústav ale nemusí pro chlapce vždy znamenat jen „vězení“, ve kterém jim chybí volnost a rodina a parta. Petr ústav vnímá jako náhradu za domov a dle jeho slov je v ústavu spokojený: *„Mně se z tadyma kolikrát nechce. Mně se tady líbí.“* Není jediný, komu pobyt ve výchovném ústavu nevádí a vnímá jej pozitivně. Dominik si na pobyt v ústavu zvykl a říká, že do ústavu jezdí jako na internát. Do Dominika vychovatelé vložili svou důvěru a za odměnu, kterou si získal dobrým a stabilním chováním, mu nabídli možnost pobytu ve cvičném bytě, který se nachází mimo areál ústavu, a dle jeho slov: *„Je to tam pohoda.“* Vnímání pobytu je však různé a každý chlapec se s pobytem vypořádává jinak. Pro Patrika platí, že zvyk je železná košile a na otázku, jak se mu v ústavu líbí říká: *„Co nadělám, už to nějak doklepu.“* Další faktor, ovlivňující vnímání pobytu, je i to, z jakých prostředí chlapci přichází. Marek přišel do ústavu z Domu na půl cesty, a i to zřejmě hrálo roli při jeho adaptaci ve Výchovném ústavu ve Střílkách. Marek říká: *„No už jsem zvyklej, už to bude pátej rok, co mám někde takhle jako za sebou, tak už to zvládám.“*

5.5 Naděje umírá jako poslední

Následující kategorie se věnuje kódům, které se týkají motivace chlapců a jejich plánů do budoucna, které by chtěli naplnit po výstupu z ústavu.

Kategorie obsahuje kódy: práce jako priorita, motivace, smazání dluhů, touha po penězích, bydlení, trestní odpovědnost jako stopka.

Motivace a plány pro chlapce slouží jako hnací pohon, kvůli kterému jsou ochotni pobyt v ústavu zvládnout. Motivace každý chlapec spatřuje jinde. Petr ji vidí v tom, že ho dle jeho slov: *„Napravil mě kriminál, už se tam nechcu vrátit.“* Po skončení pobytu půjde domů k rodičům, kde si mezitím bude hledat své bydlení a práci, o které hovoří jako o prioritě. Zároveň si však uvědomuje nástrahy osamostatnění a říká: *„Ale nesmím teďka do 21 let nic udělat, jinak mi proměňijou ty podmínky a šel bych natvrdo na 14 měsíců“.* Překážku, která mu může bránit cestu v klidném životě spatřuje i v jeho závislosti na drogách, kterou si ale

uvědomuje, a jak vypovídá, chce žít bez drog: „*Maximálně si dám jen trávu na akci, jinak už nechcu jako fet.*“ Abstinence ho snad v jeho plánech mít rodinu, práci a děti podpoří. Na otázku, co by chtěl v životě zažít, odpovídá: „*Prostě v klidu ten život. Jinak nic nemám*“.

Naleznutí práce ve svém oboru si přeje i další chlapec Rost'a, a přestože před pobytem v ústavu studoval na gymnáziu, nyní chce pokračovat v práci kuchaře: „*Budu dělat toho kuchaře.*“ Na naši doplňující otázku, zda si nebude chtít dodělat maturitu, když byl na gymnáziu, odpovídá, že jenom možná, když bude mít zázemí doma. V rozhovoru ale zmiňuje, že by chtěl zažít, dle jeho slov „*Pořádněj adrenalin.*“ V zápětí na to si začne uvědomovat nástrahy, které by případně plynuly z touhy po adrenalinu: „*Ale až mi padne osmnáct, tak mi dojde, že jsem plně trestně odpovědněj a přestanu s tím.*“ Trestní odpovědnosti u mladistvých, která je v našem státě stanovena dovršením 15. roku věku využíval i Petr. Potvrzuje to výpovědí: „*Já jsem to bral ale tak, nevím no, že když mi bylo čtrnáct, tak mě nemožou zavřít. Prostě jsem nebyl trestně odpovědněj tak mi to bylo jedno.*“ Chtíč lepší budoucnosti má i respondent Dominik, který si chce najít práci, aby mohl smazat dluhy za podvody, které napáchal. V touze za lepší budoucností ho podporuje jeho přítelkyně, se kterou chce založit rodinu. Sportovec Mírek se chce také osamostatnit a jak říká: „*Bydlet budu v Brně se psem. Bude sranda.*“ Mezi jeho hlavní motivaci, kterou by chtěl v životě naplnit, je vyhrát Spartance. Celkové osamostatnění jak po finanční stránce, tak po stránce bydlení, můžeme shledat u všech chlapců. Výjimkou není ani Marek, který má konkrétnější představy o své budoucnosti: „*Chtěl bych si najít práci jako skladník ve firmě a jezdit na vysokozdvizným vozíku.*“ Martin, další chlapec z výchovného ústavu má o své budoucnosti také vyjasněné představy: „*Mám domluvený dělat toho sklenáři.*“ Na otázku, co by chtěl v životě zažít odpovídá, že by chtěl jen da dovolenou.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Na základě rozhovorů se zkoumanými osobami, tedy s chlapci z Výchovného ústavu ve Střílkách byly zodpovězeny výzkumné otázky, které jsme stanovili na začátku výzkumného šetření. Tyto otázky vedly k dosažení stanovených výzkumných cílů. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké důvody vedou chlapce ve Výchovném ústavu Střílky k páčání trestné činnosti. Dílčími výzkumnými cíli bylo zjistit, z jakých důvodů se u chlapců projevuje kriminální chování, analyzovat nejčastější příčiny, kvůli kterým jsou chlapci do VÚ Střílky umístováni, dále zjistit, z jakých prostředí chlapci pocházejí a jaké jsou jejich rodinné vazby, zjistit, jak chlapci pohlíží na svou budoucnost a také zjistit, jak chlapci pobyt ve VÚ vnímají a jak na ně pobyt v ústavu působí.

Jaké důvody chlapce vedly k projevům kriminálního chování?

Z realizovaných rozhovorů, které jsme se zkoumanými osobami provedli je zřejmé, že každý z nich spatřuje jiné důvody, které ho vedly k projevům kriminálního chování. Chlapci se v rozhovorech shodují, že se k projevům nežádoucího a kriminálního chování uchýlili v souvislosti s identifikací v partě kamarádů, kterou nyní ve svých odpovědích nazývají špatnou partou. Respondenti uvádí, že se s kamarády seznámili v okolí bydliště, s čímž se ztotožňuje i Matoušek a Matoušková (2011, s. 83), podle nichž delikventní party vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se znají např. z jedné čtvrti či sídliště. Zkoumané osoby dodaly, že se ke kriminálnímu chování uchýlili hlavně v době, kdy se nudily a toužily se venku s kamarády. Dalším z častých důvodů, vedoucím ke kriminálnímu chování u zkoumaných osob je závislost na drogách - především na mariuhaně a pervitinu. Podle jednoho z respondentů je droga důvodem k opakovaným krádežím za účelem získání finančního obnosu pro koupi drogy. Mezi důvody kriminálního chování lze podle rozhovoru se zkoumanými osobami zařadit i nepodnětné domácí prostředí, přičemž respondenti zdůrazňovali zanedbávání výchovy ze strany rodičů. Respondenti, pocházející z neúplných rodin se jednoznačně shodují, že za uchýlování se ke kriminálnímu chování stojí problémy mezi nimi a novým partnerem matky. Chlapci dále jako důvod, který je vede ke kriminálnímu jednání uvádí, že si v době páčání trestné činnosti dobře uvědomovali, že jim není 15 let, a tedy nejsou trestně odpovědní a nehrozí jim za to takový trest, který by hrozil, pokud by trestní hranici překročili. Z výpovědí lze tedy předpokládat, že věk mladých pachatelů hraje roli při páčání trestné činnosti.

Jaké jsou příčiny umístění chlapců ve VÚ?

Téměř u všech zkoumaných osob jsme se setkali se záškoláctvím, jako faktickou příčinou pro umístění do Výchovného ústavu ve Strálskách. Záškoláctví, tedy úmyslné zameškávání školního vyučování můžeme považovat za jeden společný znak zkoumaných osob v našem výzkumu. Záškoláctví lze z hlediska rozvoje kriminálního chování považovat za jeden z nejrizikovějších faktorů (Firstová, 2014, s. 97).

Pojítkem, které spojuje námi oslovené zkoumané osoby je trestná činnost. Trestná činnost patří mezi nejčastější příčinu, kvůli které jsou námi oslovení respondenti ve Výchovném ústavu. Za nejtěžší trestnou činnost, která figuruje jako příčina umístění zkoumaných osob ve výchovném ústavu je dle výpovědí označováno ublížení na zdraví. Ublížení na zdraví spáchali čtyři zkoumané osoby, přičemž dva z nich mají uloženou ochrannou výchovu a zbylí dva ústavní výchovu.

Respondenti také zmínili, že se jejich kriminální počínání neslo v duchu častých, a především opakovaných krádeží především jídla a alkoholu.

Jaké vztahy mají chlapci v rodině?

Chlapci se ve větší míře shodují na tom, že pochází z nefunkční rodiny, ve které selhal alespoň jeden z rodičů. V případě jednoho respondenta selhala ve výchově matka, která propadla alkoholu a zanedbávala svého syna do takové míry, že byl z rodiny odebrán a žil v Dětském domově. Dále zkoumaní chlapci identifikují jako základní problém neúplnost primární rodiny. Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., (2015, s. 78) tvrdí, že příchod nevlastního rodiče může narušit pouto mezi rodiči a dítětem. Jeden ze zkoumaných osob potvrzuje, že má rodinné vztahy narušené kvůli novému partnerovi matky, mezi nimiž často docházelo k fyzickým atakům a hádkám, které vyvrcholily odchodem z domova a nezájmem z matčiny strany. Zkoumané osoby také popisují, že jsou jejich rodinné vztahy narušeny kvůli jednání, kterých se dopustily. Jeden z respondentů uvádí, že jeho rodina cítila úlevu, když byl umístěn do VÚ, a proto se s rodinou nyní nestýká nyní vůbec. Zajímavou výpovědí přispěl i další zkoumaný chlapec, který zdůraznil, že nemá problém s rodiči, avšak cítí, že se před lidmi matka stydí mluvit o tom, kde se syn nachází a tuto skutečnost zatajuje i před sourozenci.

Z rozhovorů tedy vyplývá, že zkoumané osoby mají ve větší míře narušené vztahy, ať už s jedním nebo s oběma rodiči a jejich vztahy nejsou idylické a harmonické.

Jaké plány mají chlapci po ukončení pobytu ve Výchovném ústavu ve Střílkách?

U všech zkoumaných osob jsme se setkali se stejnou odpovědí na to, jaké plány mají po ukončení pobytu a co chtějí v životě zažít. Na prvním místě jednoznačně u všech osob dominuje nalezení práce. Každý z respondentů uvedl, že práce je pro ně na prvním místě. Pouze jeden ze zkoumaných osob uvedl, že si chce nalézt práci v oboru, na který se v ústavu připravuje. Hned za prací se umisťuje touha po osamostatnění se a navázání trvalejšího vztahu, přičemž se respondenti vyjadřovali, že touží po založení rodiny. Jeden z chlapců zdůraznil, že za svůj největší plán považuje přestat brát drogy a abstinovat. Plán do budoucna má i respondent, pro kterého je nejdůležitější zaplatit dluhy, které si nasbíral během trestné činnosti. Přítelkyně, které chlapci mají považují za motivaci k tomu, aby si našli práci a samostatné bydlení.

Jaké jsou zkušenosti chlapců s pobytem ve Výchovném ústavu Střílky?

Z rozhovorů se zkoumanými osobami vyplývá zjištění, že si chlapci na pobyt v ústavu zvykli, i když se potýkali s těžkými začátky, které pramenily z touhy po domově. Respondenti také identifikují, že se potýkají s absentující volností, na kterou byli zvyklí před pobytem ve Výchovném ústavu. Jeden z respondentů uvádí, že se v ústavu cítí spokojený a často se mu nechce domů k rodině. Další zkoumaná osoba v rozhovoru výchovný ústav připodobňuje k internátu a dle výpovědí nenachází žádnou negativní zkušenost s pobytem v zařízení. Naopak poslední respondent zdůrazňuje, že pobyt v ústavu nezvládá vzhledem k jeho délce a těší se, až opustí brány zařízení.

ZÁVĚR

V bakalářské práci je považováno za důležité, nejenom prohloubit teoretický rámec dané problematiky, zabývající se kriminálním chováním, ale také propojit teorii s praktickými poznatky a obohatit tak dosavadní zjištění týkající se příčin kriminálního chování u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky.

Práce si kladla za cíl odpovědět na otázku „Jaké důvody vedou chlapce ve Výchovném ústavu Střílky ke kriminálnímu chování?“. Designem kvalitativního výzkumu bylo zjištěno, že se chlapci ke kriminálnímu chování uchylují kvůli odlišným důvodům, avšak nejčastěji v souvislosti s nalezením party kamarádů, která kriminální chování vykazuje. S partou kamarádů se pak chlapci identifikují a přebírají vzorce chování. Z výzkumu bylo zjištěno, že chlapci přebírají negativní vzorec chování od svých vrstevníků a part, a proto se častěji ve skupině kamarádů uchylují k trestné činnosti. Další důvod pro kriminální chování, který z výzkumu plyne, je nepodnětné domácí prostředí, narušené rodinné vazby a absentující autorita, zejména mužská. Důvody páčání trestné činnosti u chlapců ve Výchovném ústavu Střílky často korespondovaly s teoretickými poznatky uvedenými v bakalářské práci, např. s vlivy a faktory ovlivňující kriminální chování. Důležitým poznatkem výzkumu je zjištění, že chlapci si uvědomují hrozbu trestu, který by padl, pokud by překročili trestní odpovědnost. Je tedy nasnadě při vzrůstající kriminalitě mladistvých do 15 let přemýšlet o možném snížení trestní odpovědnosti po vzoru např. Německa či Rakouska, kteří mají trestní odpovědnost nastavenou 14 let. V souvislosti s tímto se nabízí realizace dalšího výzkumu, který by se zabýval delikventní mládeží a jejím pohledem na trestní odpovědnost.

Data z realizovaných rozhovorů byla zpracována pomocí otevřeného kódování, následně byla vytvořena jejich analýza a interpretace dat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bibliografické zdroje

- [1] FIRŠTOVÁ, Jana, 2014. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-521-0.
- [2] FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.
- [3] FISCHER, Slavomil, 2006. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 8070447729.
- [4] HRČKA, Michal, 2001. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0.
- [5] JÁNSKÝ, Pavel, 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: GAUDEAMUS. ISBN 978-80-7435-534-9.
- [6] KOMENDA, Antonín, 1999. *Sociální deviace: historická východiska a základní teoretické přístupy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-244-0019-7.
- [7] KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ, 2010. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-080-1.
- [8] KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [9] KRAUS, Jiří, 2005. *Nový akademický slovník cizích slov. A-Ž*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1351-2.
- [10] KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK, 2015. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-860-3.
- [11] KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ, 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

- [12] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- [13] MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
- [14] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 9788073678258.
- [15] MUNKOVÁ, Gabriela, 2001. *Sociální deviace: (přehled sociologických teorií)*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0279-2.
- [16] NOVOTNÝ, Oto, 2004. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-026-2.
- [17] ONDREJKOVIČ, Peter, 2009. *Sociálna patológia*. 3. ISBN 9788022410748.
- [18] PETRUSEK Miloslav, 1996. *Velký sociologický slovník*, Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.
- [19] PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.
- [20] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [21] URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA, 2012. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-397-1.
- [22] URBAN, Lukáš, 2006. *Sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86861-45-7.
- [23] VÁGNEROVÁ, Marie, 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5.
- [24] ZOUBKOVÁ, Ivana, 2002. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk. ISBN 80-86473-08-2.

Internetové zdroje

- [25] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Slovník sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/ochranna-vychova.html>

- [26] *Slovník cizích slov*, c2005-2018. [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/predispozice-predisposice>
- [27] Výchovní ústav Střílky. *Vnitřní řád zařízení* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.vustrilky.cz/Vnitri-rad-zarizeni.html>
- [28] Výchovní ústav Střílky. *Výchova* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.vustrilky.cz/VYCHOVA.html>

Zákony

- [29] ČESKO, 1963. Zákon č. 99 ze dne 4. 12. 1963 Občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1235>
- [30] ČESKO, 1990. Zákon č. 104 ze dne 2. 9. 1990 Úmluva o právech dítěte v platném znění, In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2434>
- [31] ČESKO, 1999. Zákon č. 359 ze dne 9. 12. 1999 o sociálně - právní ochraně dětí zákonů, v platném znění, In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>
- [32] ČESKO, 2002. Zákon č. 109 ze dne 29. 3. 2002 O výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, v platném znění, In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=386>
- [33] ČESKO, 2003. Zákon č. 218 ze dne 25.6. 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4163>
- [34] ČESKO, 2004. Zákon č. 24. 9. 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání v platném znění, In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4494>

- [35] ČESKO, 2012. Zákon č. 89 ze dne 3. 2. 2012 Občanský zákoník, v platném znění, *In: Sběrka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>
- [36] ČESKO, 2013. Zákon č. 292 ze dne 12. 9. 2013 o zvláštních řízeních soudních, *In: Sběrka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=26684>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. A tak dále

Č. Číslo

S. Strana

Tzn. To znamená

Mj. Mimo jiné

Např. Například

Apod. A podobně

VÚ Výchovní ústav

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Rozhovor s respondentem Petrem

Příloha II: Rozhovor s respondentem Roš'ou

Příloha III: Rozhovor s respondentem Dominikem

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S RESPONDENTEM PETREM

1) Z jakého důvodu jsi v ústavu?

Za čtyři přepadení. Jednou jsem udělal dvě kabelky, benzinku a trafikku. No a tam, jako na tu benzinku, to je jako největší takový, tak tam jsem přišel s nožem před zavíračkou a s kámošem jsme chtěli peníze, protože jsem byl na útěku z Bystřice. V té kase bylo 9 a půl tisíce. My jsme ju měli vyhlídnutou už tak dva dny předem. Já jsem to ale bral tak, nevím no, že když mi bylo čtrnáct tak mě nemožou zavřít. Prostě jsem nebyl trestně odpovědný tak mi to bylo jedno. Toho jsem využíval no. Já jsem byl i v krimu, v šestnácti. Tři měsíce, to byla hrůza. V Heřmanicích v Ostravě. Tam jsem byl proto, že jsem neudělal ty prospěšky. Normálně jako kriminál pro mladistvý.

Jak na tebe přišli za tu benzinku?

No právě že skrze útěk z té Bystřice. Mě jako hledali policajti. No já jsem prostě jako v tu dobu přišel za mamou, dom se jako podívat, a tak a oni přišli tam policajti, ne. Ale jakože ne skrz tu benzinku, ale přišli mě hledat jestli nejsou u ní doma. No a rozhlíželi se po tom bytě a řekli mě, ať si tu bundu, co mám na věšáku vezmu s sebou, tak jsem si ju vzal a ta bunda byla na záznamech, takže podle toho mě poznali, že jsem to udělal já tu benzinku. Kámoš ten dostal soudně nařízenou detox, protože jako měl v záznamech, že fetoval.

2) Co tě vedlo k tvému jednání?

No to že jsem chtěl prachy, byl jsem s kámošem a chtěli jsme fet, tak nás napadla ta benzinka, ale to jsem byl střízlivej právěže. Čistá hlava. Jak byla ta trafika tak to bylo proto, že jsme taky byli na tom útěku vlastně a neměli jsme kde spat, za co žít, za co jest, nic. Tak proto. To nebylo, jakože by mě to bavilo, to bylo kvůli penězům. S kámošem jsme se znali od plínek, všechno jsme dělali spolu, no bohužel aj tady tyto věci. Hodně to dělal aj ten fet, stoprocentně, určitě. Kdybyste fetovala, tak to pochopíte, že nemáte peníze, prostě, cokoliv prostě.

3) Jak se na své chování díváš s odstupem času?

Tož teďka mi to vadí (zaseknutí). Teď je mi to už takový divný. Teď už bych to neudělal. Nevím. Prostě jak jsem fetoval, tak mi to prostě bylo, jakože jedno.

4) Lituješ svého chování?

Jo. Bylo to zbytečný, teď už to vím.

5) Jak by si popsal svoji povahu?

Hodnej (smích). Jakože normální. Nevím. Řek bych, že lepší než dřív. Napravil mě kriminál, už se tam nechcu vrátit.

6) Jaké vztahy máš doma?

Už dobrý. Uplně dobrý. Tak jako dobrý, dívají se na mě jo pořád jak na někoho, ale dobrý, dá se to.

7) Jak rodina reagovala na tvůj pobyt ve VÚ?

No nic moc. Neříkala, že su hodnej synáček (smích).

8) Jak vnímáš ty sám pobyt v ústavu?

Mně se tady líbí. Mně se z tadyma kolikrát nechce.

9) Jak si trávil volný čas předtím, než si byl v ústavu?

Tož s kámošema. Fetovali jsme, chlastali a dělali ty věci, prostě.

10) Jak se budeš snažit dostat zpět do běžného života?

Normálně prostě. Najít si práci a žít v klidu. Bez fetu hlavně. Maximálně dám jen trávu, na akci, jinak už nechcu jako fet.

11) Jaké máš plány do budoucna?

Mám v plánu jít pracovat. Ale celkově jakože nějak plány, nevím, vůbec. (zamyšlení). Bydlet budu u rodičů, já nevím, aspoň z půl roku a pak někam sám. Ale nesmím prostě teďka do 21 let nic udělat, jinak mi proměníjou ty podmínky a šel bych na tvrdo na 14 měsíců.

12) Co by si chtěl v životě zažít?

Mět rodinu, děcka, prostě v klidu ten život. Jinak nemám nic.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S RESPONDENTEM ROSTŮU

1) Z jakého důvodu jsi tady?

Ále, ukradl jsem lízatko (smích). Ne, kecám. Za vykrádačky, to je jasný. Oficiálně jich bylo 13 za tři měsíce. Za ně mám teda tu ústavku, ale asi se to teďka promění, protože ještě čekám jeden soud. Ale to už je jako taková menší, no. Jinak jsem chodil na gympl a v sekundě mě to přestalo bavit, tak jsem tam nechodil. Do toho jsem se chytl špatné party od nás ze sídliště, chodil s něma po venku a tak. Udělali jsme nějaký bary, restaurace, nevím, aji třeba nohejbalový klub. Jednou jak jsme tak seděli na náměstí a nudili se, tak jsme viděli jak ta servírka z tama házze klíče do schránky. No my jsme je pak z té schránky vzali a chtěli otevřít ten hlavní vchod, ale nepasovalo to tam, tak normálně jsme to obešli celý a bránou tam přelezli. Potom jsme museli ještě přeskakat střechu, vylézt žebříkem na takovou půdu a pak jsme už byli uvnitř, a právě tam pasovaly ty klíče od té restauračky. Odemkli jsme si vrch, terasu a už to bylo (smích). Tam jsme si sedli normálně, vzali ci Captaina Morgana a v klidu jsme si tam popíjeli a dívali jsme se.

Jak na vás policie přišla? Jenom podle stop, DNA a tak a už je to. Nikdy mě při činu nikdo nenachytal. Bych se ani nenechal (smích).

6) Co tě vedlo k tvému jednání?

Asi to, že jsem se začal kámošit s něma a já k nim tak zapadl. Jak jsme tak chodili různě po venku tak nás to tak napadlo. Já mám rád aji takovej ten adrenalin, prostě. Možná i peníze protože vždycky je líp když máte víc, že.

7) Jak se na své chování díváš s odstupem času?

Ted' se na ty trestný činy dívám tak, že kdybych věděl na jaký mi přijdou, tak přesně ty bych neudělal. *Udělal bys něco jiného?* Udělal bych jenom to, na co by mi nepřišli.

8) Lituješ svého chování?

Jo jako, aji jo.

9) Jak by si popsal svoji povahu?

To zas asi nevím. Já takhle o sobě ani nemluvim. Možná jsem občas až moc vychytralej.

10) Jaké vztahy máš doma?

Normální. V pohodě. Naši se s tím už asi smířili.

11) Jak rodina reagovala na tvůj pobyt ve VÚ?

Nadšení nebyli, ale co měli dělat.

12) Jak vnímáš ty sám pobyt ve VÚ?

Už jsem si docela zvykl za tu dobu co tu jsem. Tož nic jiného mi nezbývá, že. Ze začátku, třeba první dva měsíce to bylo těžký, hlavně jako ten nezvyk. Že jsem najednou nebyl doma a z ničeho nic v past'áku.

13) Jak si trávil volný čas, když jsi ještě nebyl ve VÚ?

Chodil jsem na diskotéky, ven, různě. Klasika.

14) Máš přítelkyni?

Momentálně ne.

15) Jak se budeš snažit dostat se zpět do běžného života po návratu z VÚ?

Samozřejmě že si najdu práci nejdřív a pak se uvidí.

16) Jaké máš plány do budoucna?

Budu dělat toho kuchaře. *Maturitu si nechceš dodělat, když jsi byl na gymnáziu?* Nevím, možná když budu mít zázemí.

17) Co by si chtěl v životě zažít?

Já nevím, nějaký pořádný adrenalin. Ale až mi padne osmnáct, tak mi dojde že jsem plně trestně zodpovědný a přestanu s tím.

PŘÍLOHA III: ROZHOVOR S RESPONDENTEM DOMINIKEM

Dominik

5) Z jakého důvodu jsi tady?

No už jsem tady dva roky, přišel jsem sem v patnácti. Mám tady jeden z nejdelších pobytů z kluků. Tak začalo to všechno tak, že už jsem jak kdyby od třetí třídy ve škole měl problémy, hlavně psychické, já jsem jakože měl prostě stavy, vyhožoval jsem učitelům a tak, tak mě dali na psychinu. Pak v mých třinácti se o mě přestala starat matka, takže jakože jsem tak od třinácti vychovaný ulicí, dá se říct. No v patnácti jsem začal dělat podvody a vydírání. Mám tady jakoby největší trestnou činnost. Jsem skrze to v podmínce. No s kamarádama ze třídy jsme vydírali jednoho spolužáka. Vlastně jsme mu lhali, že po něm jdou mafiáni, aby nám nosil peníze a on nám je nosil. Vlastně je doma kradl. To bylo v osmé třídě. On byl totiž z hodně bohaté rodiny, byl takový ale přitom blbeček, tak nám na to prostě skočil no. Pak to ale přestalo fungovat, tak jsem přešel na těžší, tam už byla aj zbraň, tu jsem půjčil od známostí. Známostí mám dost. Já jsem třeba aji hrál že mě jako ti vymyšlení mafiáni prostřelili ucho, tak jsem si ho obvázal a tak. *Jak dlouho to trvalo?* No trvalo to tak měsíc. To je mafie. No a hned potom jsem šel sem. Dostal jsem dva roky na rok. Jakože mi dva roky bude trvat podmínka a když ju poruším tak půjdu na rok do vězení.

6) Co tě vedlo k tvému jednání?

Myslím si, že nejpravděpodobnější možnost je to, že mě tat'ka od mala bil, teda mě i matku. Tak proto mám možná ty psychické potíže. Ale spíš to byla aj taková situace, že se vám prostě tak něco vyskytlo. Tam jde o to, že když se o vás nestarají rodiče, tak se o sebe musíte postarat sám a prostě když to nejde normálně, tak to musíte udělat nelegální cestou.

7) Jak se na své chování díváš s odstupem času?

Tož tehda se mi hlavou točily jenom peníze. Ted' mě to už neláká. Když to tak řeknu, tak jsem si neviděl do huby, nevěděl jsem, kdy mám přestat. Já si myslím, že kdybych v tom pokračoval, tak mě by pak nedělal problém, jakože udělat aji mnohem horší věci. Já su rád že to skončilo. Nevím, jak by to jinak pokračovalo dál.

8) Lituješ svého chování?

Jo určitě jo. Ted'ka už to mám jinak, žejo. Ted' je můj život nastavený na úplně jiný styl.

9) Jak by si popsal svoji povahu?

Já nevím já se asi nedokážu popsat. Já jsem ukecaný, rád si dělám srandu. Nevadí mi ani, když si udělá srandu ze mě.

10) Jaké vztahy máš doma?

Matka dříve hodně pila ještě pije, tak tam vznikaly problémy. Ani ju nezajímalo nic, třeba kde jsem tehdy byl. Pak jsem se třeba několikrát pobil s jejím přítelem. Takže žádná harmonie. Ale teď už je to lepší jak su tady.

11) Jak rodina reagovala na tvůj pobyt ve VÚ?

Tož matka mě to odpustila, ale na druhou stranu já ji mám taky co odpouštět.

12) Jak vnímáš ty sám pobyt ve VÚ?

Jo tož já už to tady беру tož jak na intru třeba. Já jsem už na cvičném bytě a tam je to pohoda.

13) Jak si trávil volný čas, když jsi ještě nebyl ve VÚ?

Těma podvodama, vydával jsem na to dost energie. Touláním po ulicích a tak.

15) Jak se budeš snažit dostat se zpět do běžného života po návratu z VÚ?

No mám holku, tak bych chtěl úplně jinou budoucnost s ní mít.

16) Jaké máš plány do budoucna?

Najít si práci, zaplatit dluhy skrz ten podvod a pak založit rodinu.

17) Co by si chtěl v životě zažít?

Jet na nějakou mega dovolenou, to bych chtěl.